

*Din această ediție s'a tipărit
100 exemplare pe hârtie velină,
iscălite și numerotate de la
No. 1 până la 100.*

DOMNU NAE

SCENE DIN VREMEA OCUPAȚIEI

DE ACELAȘ AUTOR :

SCHIȚE ȘI AMINTIRI

Formatul mare în 8°.

Plimbare. — Un Caz Special. — Decorația lui Vartolomeiu. — Invingătorul lui Napoleon. — O Audiență la Ministerul de Războiu. — Ce cere Publicul de la un Deputat. — Stăruinși. — În tren. — Un Martir al Higienii. — Inspecție. — Simfonie Wagneriană. — Din Amintirile lui Const. Casian (Copilăria). — Din Amintirile lui Const. Casian (Un episod din tinereță).

TIMOTHEIU MUCENICUL

Formatul mare în 8°.

OPERA PREMIATA DE ACADEMIA ROMÂNĂ

Timoltheiu Mucenicul. — Reșetă pentru un Discurs Parlamentar. — Condica D-nei Pompiliu. — Inzăpădiși. — Telegramă. — Între copii. — Moștenirea lui Docan. — Tribulațiile unui Aviator. — În fața Autorităților. — Arhanghelul Mihail.

CANDIDAT FĂRĂ NOROC

Formatul mare în 8°.

Candidat fără Noroc. — În Ghiarele Tiranului. — Un Fizionomist. — Un Refren Diabolic.

VINOVAȚII

Formatul mare în 8°.

Părerii și Replici. — Pentru ce am intrat în războiu. — Tragedia României. — O polemică. — Impresii.

imitație
D. D. PATRAȘCANU

DOMNU NAE

SCENE DIN VREMEA OCUPAȚIEI

BUCUREȘTI
EDITURA LIBRĂRIEI H. STEINBERG & FIU
94, STRADA LIPSCANI, 94

1924

BUCUREȘTI

Cota .. 106 856
Inventar .. 746 535

RC 125/11

B.C.U. Bucuresti

C746535

Reproducerea oprită.
Drepturi de autor 1924
la D. D. Patrașcanu.

PROLOG

IN BUCUREȘTI...

Memoriei lui
Gheorghe Gh. Morțun
Mort vitejește la Toplița

Sbuciumul sufletesc îmi alungase somnul. Aștepeam în zori, iar dimineața mă sculam cu capul greu, cu ochii bolnavi. Și zilele veneau triste una după alta și fiecare din ele surpa tot mai mult clădirea fantastică pe care pigmeii, socotiți uriași, încercase s'o dureze. În acea noapte de Noemvrie, un gând mă chinuia mereu în întunericul odăii. Ce păcate ispășește neamul nostru, de s'a abătut asupra lui asemenea nenorocire? Când era mai flămând și mai însetat de dreptate, i s'a întins chiar de cătră fiii săi cupa cu toate amărăciunile. Să se fi însoțit oare deapurarea cu suferința? Să-i fie sortit pe lume numai durere și înjosire?...

O detunătură puternică sgudui geamurile odăii.

Ce poate fi? Urmără alte bubuituri — și ferestrele zângănită iarăș — după asta, încă... și toate în acelaș loc. Înțelegeam că se petrece ceva groaznic, neobișnuit. Am deschis fereastra. Afară ploua mărunț. În stradă, liniște și întuneric. Prin geamul văpsit al felinarului, un ochiu roșu arunca o rază săracă de lumină care se pierdea în negura nopții. Sub felinar, un om acoperit c'o haină pân'la genunchi, cu gluga în cap, sta neclintit. Am întrebat:

— Ce s'a întâmplat ?

Fără să se miște, omul îmi răspunse :

— Nimica. Culcați-vă.

— Au venit Nemții ?

— Încă n'au venit.

Da, n'au venit atunci. Pentru primirea lor însă, Arsenalul spulbera în vânt, odată cu cazanele care explodau, munca și sforțările noastre de câteva zeci de ani. Un fluerat scurt, un fel de vaet, despică brusc aerul nopții... apoi încă unul și sirena vui în urmă prelung și necurmat vreme îndelungată. Totul se sfârșise. Arsenalul era în flacări...

Ați văzut vreodată o armată învinsă fugind în dezordine? Nu cunosc spectacol mai trist și mai

plin de durere. Nu voi uita niciodată pe acei soldați fără glorie, cu uniformele rupte, cu fețele spăimântate, stăpâniți de teroare, fără arme, unii din ei cu caii de dârlogi, cu șleahurile tăiete. Nenorocitele rămășițe ale armatei dela Argeș, pela noi au trecut. Li văd și acuma pe luptătorii noștri fără noroc... așa cum i-am văzut atunci și cum desigur îi voi vedea și în ceasul de pe urmă...

Iată un soldat care își târăște un picior. E un flăcău dela țară. Mantaua îi spânzură în bucăți. Arme... nu se văd. Fața e suptă și are paloarea morții, iar în ochii lui rătăciți cetești că a văzut lucruri grozave. E trist ca însăși suferința. Mă apropii de dânsul :

— N'a mers...

Mă privi posomorît :

— De loc.

— Acuma Nemții vor veni aici...

— Nici Dumnezeu nu-i poate opri.

— Dela noi au căzut mulți ?

— Ca muștele...

Și el izbucni: „Bine i-a făcut României ! Așa i se cade !”

În fața desnădăjduirii lui, am rămas fără cuvânt. ...„Bine i-a făcut României...” Era o condamnare spontană, fără meșteșug, naturală, din

partea unui om simplu, care simțise că încercasem lucruri peste puterile noastre...

Dar șirurile nesfârșite ale fugarilor de prin sate, cine nu și le aduce aminte? Care și căruțe, încărcate cu tot ce au putut smulge din casele lor părăsite, trase de boi, împărechiați cu cai — numai coaste — adăpostesc sub coviltiruri bătrâni și femei neputincioase, tremurând de frig în toalele lor, alături de copii înfășurați în plapome murdare și de prunci ținuți în brațe de mamele lor care se silesc să-l apere de umezeala unui Noemvrie ploios. Aici le e toată gospodăria; în urma căruței, o juncă oftigoasă sau o mărtoagă cu picioarele stricate completează această nouă bejanie...

Și convoiurile jalnice izvorăsc mereu... mereu, de prin toate barierele, trec în șiruri nesfârșite îndemnând vitele care abia mai pot să se miște, se încrucisează pe ulițele Capitalei, ducând cu ele amarul și disperarea sărmanelor bordeie părăsite. Sub privirile crunte ale trecătorilor îngândurați, se duc în neștire, spre marginea orașului, unde a tăbărit fără țel această mulțime flămândă.

Iar pentru traiu, cei mai mulți... cer.

— De ce ați plecat, am întrebat pe un țăran care mergea abătut pe lângă boi.

— Ne-a alungat primaru.

— Pentru ce ?

— Așa era ordinu.

— Și acuma unde vă duceți ?

Omul ridică ochii spre cer :

— Ne ducem și noi cu lumea.

În car, o femeie tristă, cu ochii plânsi, stă nemîșcată. Am întrebat-o ce are... Omul ei mi-a răspuns pentru dânsa :

— Ne-a murit copilul pe drum. L-am îngropat ca pe un câne. Ce să facem...

Și pe când aceste convoiuri de pe malul dunărean și dinspre munte intrau prin toate barierele în București, din Capitală, sute de trenuri — unele din ele sustrase Crucei Roșii — încărcate cu tot soiul de bagaje, mari și mărunte, ca să nu se piardă nimica, cu hrană multă și imbielșugată, cu amici și amice ale tuturor celor puternici, se îndreaptă spre nenorocita Moldovă. Sute de automobile — cele mai multe sustrase trebuințelor armatei — pline de domni și de doamne înspăimântate, cu cutiile de pălării pe brațe, cu ofițeri pe capră, duc în goană nebună spre locuri crezute mai liniștite pe acei ce ne-au aruncat în dezastru. Iar în urma lor, vâl-

vătăile satelor aprinse îi vestesc că pe acolo au trecut prietini lor — Rușii...

Pe Calea Rahovei, un spectacol nou oprește lumea pe stradă și o scoate prin ușile magazinelor. De la Palatul Justiției până dincolo de Bragadiru, sergenți de oraș, așezați la câțiva metri unul de altul, ocupă amândouă trotoarele, pe o parte și pe alta. Din distanță în distanță, grupuri de comisari și inspectori polițienesci întrerup această uniformitate, cu hainele lor negre, galonate. E primirea. Totul s'a isprăvit! Bucureștii sunt un oraș deschis. Forturile și întăriturile noastre... degeaba le-am făcut. Sutele de milioane s'au cheltuit numai pentru ca tunurile din cupole să fie purtate când la munte, când la câmpie, ca pe urmă să cadă pradă de războiu. Jumătate de miliard degeaba s'a cheltuit. Acuma trebuie să sosească. Totul s'a sfârșit...

Mă apropii de un gardist:

— Ce este ?

Omul îmi răspunde ironic:

— Se deschide Camera...

Nu... desigur... nu vreau să văd. E prea dureros ! Afară cerne ca prin sită. E umed și trist. Am venit acasă și nu mai știu ce s'a întâmplat. Am auzit însă că nu pe aici au intrat. Dar

când, după amiază, pe la ceasurile două, am ieșit în oraș, gândindu-mă la soarta noastră nenorocită, prin Lipscani, am ridicat ochii. Am rămas împietrit ! Iată-i...

Sunt ei...

Patru ulani, cu sulițele în sus, cu coifurile acoperite, cu caii plini de noroiu, pășesc marțial. În urma lor, o droaie de copii ce se mărește tot mai mult. Toți patru sunt tineri... unul din ei, cu obraz trandafiriu, ca de fecioară. Se uită curioși la oameni și la clădiri... și surâd. E zâmbetul triumfului. Sunt ei... învingătorii pământului !...

Și cum mă uitam aiurit, din adâncul pieptului un val cald mi-a năvălit în față și ochii mi s'au umplut de lacrimi. Dacă aș fi fost singur, m'aș fi aruncat cu fața la pământ. Ne-am prăpădit țara... am pierdut România !

Iar în vremea asta, pe calea care până atunci fusese a Victoriei, intrau regimente după regimente, cu muzica în cap, îndreptându-se către Palatul regal, de unde fugise veselia. Cu ranițele în spate, cu puștile de gât, sprijinindu-se în bastoane, ei străbat Capitala cântând cu glasuri bărbătești :

„Scumpă patrie, poți fi liniștită...”

DOMNU NAE

D. D. Patrescu. Domnu Nae.

2

DOMNU NAE

Doamnei Zoe Costescu

Oridecâteori întâlnesc pe Domnu Nae, totdeauna stau cu plăcere de vorbă cu dânsul. Dacă e pe stradă, ne retragem binișor într'un loc umbrat, și acolo, chiar grăbit să fiu, tot zăbovesc cel puțin jumătate de ceas. Dacă e la cafenea, facem cerc în jurul lui și nici nu știi când trece o oră-două; iar dacă are buna inspirație să mă calce la domiciliu — vorba dumisale — atunci, de cele mai multe ori, miezul nopții ne găsește împreună. Prietenia lui îmi este neprețuită, mai ales în vremile grele prin care trecem. O convorbire cu dânsul e pentru mine un balsam întăritor; și, nu mai știu de câteori, cuvintele lui pline de bun simț mi-au ridicat moralul zdruncinat. Fiindcă, trebuie să mărturisesc,

politica mea externă, în felul bizar cum s'a înfăptuit, mi-a surpat încetul cu încetul și încrederea în judecata mea și avântul în speranțele mele patriotice. Căci am crezut și eu că România va fi proclamată mare putere, și acum văd că este în pericol chiar existența ei de mică țărișoară; știam bine că obiectivul expediției noastre era Sofia și Buda-Pesta, și m'am convins repede că, pentru inamic, Bucureștii au fost un obiectiv mult mai ușor de atins. Mă asigurase un amiral că ni se va deschide un coridor la marea Egee (un mic coridoras) — iar acum, aud vorbindu-se că unii vor să ne închidă și drumul la Pontul Euxin. Imi pusesem, într'un cuvânt, toată nădejdea în Franceji și în Engleji și, când colo, am ajuns la... Chineji și Japoneji. Timp de doi ani, cât am țipat și am răcnit, m'am crezut un patriot, iar astăzi m'am convins că fac parte și eu din turma lui Epicur. Ce să mai cred, ce să mai aștept, în cine să mă mai încred? Nu știu nimic... nu înțeleg nimic... și pentru asta am renunțat și la convingeri și la păreri. Iată dece, când norocul îmi aduce în cale pe Domnu Nae, totdeauna el mă scoate din încurcătură. Dumnealui este oracolul meu: ce-mi spune... cred, fără să mai cercetez.

Domnu Nae este pensionar. — deci un om cu

experiență; este proprietar: are câteva părechi de case și două binale — deci persoană cu greutate; este delegat al mahalalei — deci cetățean cu vază și influent. Prin urmare, înțelept, bogat și puternic, fiecare vorbă a lui cade cu toată greutatea unei întreprinse autorități. Apoi, mai trebuie să știți ceva. Informațiunile lui Domnu Nae sunt totdeauna — n'aș putea zice oficiale — dar oficioase ar fi o vorbă la locul ei; căci mijloacele lui de investigație sunt multiple, iar evenimentele pe care mi le împărtășește vin foarte de multe ori chiar din izvorul celor care îl produc. Așa, de pildă, la o cumnată a duminisale, stă un ofițer austriac, bineînțeles cu ordonanța lui; la soră-sa, un feldvebel prusac; la un nepot de frate, un locotenent bulgar; la prietenul său intim, un ritmaister bavarez. Pe urmă, fiul său Năică a legat prietenie cu un hoga turc, iar la Septimiu Golghiș, finul său din Bărăție, mănâncă din când în când un căpitan de honvezi. După cum vedeți, Domnu Nae stă în strânsă legătură cu Puterile Centrale. Pentru asta și cuvântul lui găsește la mine crezământ...

Mai zilele trecute ne-am întâlnit pe Calea Victoriei: el mergea cu pas domol spre Capul Podului, eu mă îndreptam grăbit către Cheiu. Cum m'a văzut, mi-a făcut cu mâna semn și, vârn-

du-mă într'un gang — căci soarele muiase tare
asfaltul de sub picioarele noastre — mi-a șoptit
în taină la ureche :

— Merge bine.

L-am întrebat nerăbdător :

— Adecă cum ?

Domnu Năe s'a uitat de-jur-împrejur, ca să
vadă dacă nu-i vreun spion, și mi-a răspuns
repede :

— Iși fac bagajele...

— Cum se poate, am întrebat eu uimit.

— Așa cum îți spun — mă asigură el. Vin dela
cumnată-mea. Știi că acolo stă un austriac. Eri
a venit acasă foarte trist, s'a închis pe dinăuntru
și astăzi toată ziua a împachetat. Ordonanța lui
a spus la bucătărie : „Mi se pare că plecăm”...
Vasăzică... i se pare... hm !... înțelegi dumneata !
Mi-a spus și Nenciulescu că locotenentul de la
soacră-sa a zis că... încurând... are să-i lese casa
liberă. Incurând... asta-i vorbă cu tâlc. Scăpăm
iute-iute...

Și, pentru ca să-l cred, mă bătu convingător
peste umăr.

— Oare ce s'o fi întâmplat? zic eu...

—Asta-i ! Le merge rău. In Flandra mănâncă
bătaie. Franțujii îi smintesc... Italienii sunt la
Triest... Rușii...

— Nene, îl întrerup eu, oare să mai ție mult ?
Domnul Nae, apucându-mă de mână, mă duse
chiar lângă părete, apoi mă întrebă misterios :

— Ai auzit bubuiturile de azi dimineată ?

— Cum nu ? Tocmai ațipisem... și m'am trezit
în sgomotul lor...

El îmi suflă la ureche :

— Era un aeroplan francez...

— Nu mai spune !

— Da... Venca de la Salonic...

— Bre, bre, bre !

— La Cotroceni a lăsat niște manifeste... Era
scris numai atâta : „Țineți-vă bine !”

— Le-ai văzut, nene Nae ?

— Nu, mi-a spus Simionescu dela Primărie.

— Și... adică... cum să ne ținem bine ?

— Adică... să ne ținem... vasăzică... bine. Brașovul e luat.

— Cum se poate ?

— Dumneata să fii sănătos. De asta își iau tălpășița. Cvadrupla a întors-o îain. Englezii... mă'nțelegi...

Și Domnu Nae strâmbându-și falca, făcu trei mișcări cu pumnul strâns, ca să arăte... mă'nțelegi... că Englezul freacă bine...

— Mi-e frică de Muscali — zic eu.

— Ce, ești copil? Apoi Kerenski, sireacul, ce păzește?

— Nene... e cam slab...

Domnu Nae se indignă:

— Slab?... Ascultă-mă pe mine... nu-l cunoști. Nu vezi că s'a pus cu tunul pe ghegeneral?

— Numai de le-ar veni mintea la cap...

— Le vine... că le trage... colo... știi. Le vine..

— Să dea Dumnezeu!

— A și dat... Au început Rușii să se bată... binisor.

— Nene, zic eu, pentru vorba de pe urmă, îmi vine să te pup.

— Apoi Americanii...

— Ei?...

— ...au trimis un milion de soldați în Franța...

— Pe unde?

— Pe unde... Au găsit ei pe unde... De asta te'ngrijești?... și cinci mii de aeroplane în Germania...

— D'apoi au atâta benzină?

— Cine, Americanii? Ei, uite, aici mi-ai plăcut. Cei bogați din Berlin au și început să-și trimeată copiii la Sinaia...

— A-ha!... Acu înțeleg eu...

— Tocmai! Ai auzit cred că vine Kaizerul la noi...

— Am auzit... Cică i-au pregătit și casa...

— De asta vine...

— Cum se poate?

— Da-da... Să mai stea și dumnealui care-vasă-zică... la subsol ! Pe urmă Chinejii...

— Dă-i dracului, zic eu, că nu fac nici o ispravă...

Domnu Nae se întunecă de o dată la obraz :

— Imi pare rău că vorbești așa... Se poate ?

Și îngroșindu-și subit glasul :

— Apoi, Domnule, sunt patru sute de milioane...

E glumă ?

Dar nici eu nu mă lăsai :

— Nene Nae... te-i supăra... nu te-i supăra... dar uite... în Chineji eu nu mă 'ncred,

— Atunci... hai s'o punem de mămăligă.

— Pardon... zic... asta n'o fac, dar Chinejii...
...de ! Poate Japonejii... nu zic...

— Ascultă-mă pe mine, că-s om bătrân. Te joci ?

— La urma urmei... cum le spui dumneata... mai știi ?

Dar Domnu Nae, misterios :

— Apropo... ia să-ți arăt ceva... însă, nici o vorbă !

— Pe onoarea mea, nu spun nimănui...

Pentru toată siguranța, Domnu Nae își udă

policariul și mi-l întinse ca legământ. Apoi scoase din buzunarul dela pantaloni o pungă bătrânească de piele, o deschise și, uitându-se cu grijă împrejur, luă cu două degete ceva dintr'însa pe care mi-l prezintă cu importanță.

— Stăi... să-mi pun ochelarii — zic eu.

Mă uitai cu atenție. Era un petec de hârtie, mare cât un pitac de cei vechi :

— Ce-i asta ?

— O bucată din manifest. Ei, acu, ce mai zici ?
Invârtii hârtia nedumerit și nevăzând nici o literă :

— Nu mai zic nimic.

Domnu Nae își duse din nou degetul la buze :

— Nici un cuvânt, mă 'nțelegi !... Mi-ai făgăduit !
Dar, tocmai când să 'nchidă punga, își mai aminti ceva. Și, dintr'o altă căsuță a portbănetului, un nou obiect mi se întinse pentru confuziune.

Domnu Nae mă sfătui :

— Uită-te bine...

Îmi pusei din nou ochelarii...

Era o sburătură de alamă, galbenă și colțuroasă :

— Da asta ce mai e ?

— Din clopotul de la Sfântu Nicolae. Asta, sper, că nu mai e civilizație...

— Aici ai dreptate, am zis eu, dus pe gânduri. Și-acu ce vrei să faci cu dânsa ?

— O țin ca dovadă. Nu se știe la ce poate folosi...

Domnu Nae își băgă dovada la locul ei, apoi scoase ceasul și făcând semne de mirare :

— E târziu ! Mă duc până la Finanțe... pentru leafa lui Năică.

— Unde face slujbă ?

— Nu face nicăiri. Primește salar de odihnă. Iaca, ce-i drept... un lucru bun ! Unde fac bine, ...fac... Trebuie să le recunoști... n'ai ce face... Da-da... n'ai ce face.

Și Domnu Nae, strângându-mi mâna cu prietenie, se îndreptă spre Ministerul de Finanțe ca să încaseze leafa de odihnă a lui Năică...

POPA TRĂSNEA

POPA TRĂSNEA

Doamnei Hortensia Dr. Voilnovici

Pe Părintele Vasile — din poreclă Trăsnea — de sigur îl cunoașteți. Dacă cumva la sărbătorile împărătești n'ați ascultat viersul lui răsunător, în biserica Sfântului Dimitrie Tesalonicul din Mântuleasa, unde-și are parohia, atunci... poate l-ați auzit glăsuind dimineața în piața lui Vodă Bibescu, când muștră și probozește precupeții. După ce, cu tevatură multă, a ales tot ce-i trebuie pentru gură, de ici una, de colo alta, îl vezi suind domol pe drumul Sfântului Ioan cel Nou, cu liniștea omului care și-a împlinit datoria. În urma Sfinției sale, la doi pași, Mama Anica se îndoiaie sub greutatea coșului ce geme de bunătați. Și doar nu pentru că s'ar fi robit pântecelui se nevoiește mereu Sfinția sa, vara în rassă

de lastric, iarna cu giubeaua lui de vulpe, ci pentru că-i bun gospodar și are și liotă multă acasă — vorba Sfinției sale. Când a trecut dincolo de Sfântul Gheorghe, povara de pe umerii bătrânei s'a mai mărit cu ceva. Din coș răsar acuma două-trei gături de sticle, astupate cu mare grijă, ca nu cumva să se împutineze lichidul prețios. Astea toate se întâmplau însă altădată, în timpurile bune și fericite, când omul afla în târg dimineța tot ce visa peste noapte și când blagoslovita băutura a Domnului se găsea în București pe toate cărările...

Căci, în vremile amare de acuma, Părintele Vasile nu mai calcă dimineța pe la vechii lui cunoscuți decât rar de tot, și numai ca — nou Ieremia — să plângă pe ruinile bielsugului nostru. Acu... ce să cumperi? Mai nimica... De aceia și Mama Anica se întoarce acasă cu coșul gol, ocărînd și blestemând...

Dacă altă dată întâmplarea ori vreo treabă te aducea în casa Părintelui Vasile, mulțamei lui Dumnezeu că ai intrat cu adevărat în locuința unui creștin. Pe căldurile mari, un pahar cu apă rece, cu un șerbet de trandafir, de la Maica Asinefta, dulcegărița mănăstirii Ciorogârla, îți răcoarea suiletul înfierbântat; ori pe vreme rece, o cafeluță fiartă bine, cu rom și cu caimac, făcută

chiar de Sînția sa, care știe să sufle cu meșteșug în spirtul buclucaș, îți aducea sub furca pieptului o căldură plăcută ce te cuprindea molcom, ca o binecuvântare. Iar dacă ceasul nu era potrivit pentru lucruri dulci, ți se puneă cu drag înainte un pelin de Drăgășani ori o țuică de Văleni, cu sardele, cu masne sau cu alt mezelic smomitor. Acuma... nici dulceață... nici cafea!... Vinul îl guști doar la împărțășanie, iar maslina a ajuns mai scumpă decât un mărgăritar...

Nu mi-a plăcut nici odată să cad silă cuiva. Dar la Părintele Vasile mă duc din când în când, că-i dintre prietini mei. Într'o Duminică, cam sub sară, vremea se mai răcorise, am trecut prin Mântuleasa, pe lângă biserică. Părintele, nalt și sdravăn, încins peste antereu cu brâu de curea, stătea în poartă — era după vecernie — să mai răsufle de zăduful de peste zi. Cum m'a văzut, s'a bucurat îndestul și m'a poftit înăuntru...

Cunosc locuința Părintelui Vasile. A avut noroc să nimerească o biserică a lui Dumnezeu, adică vreau să zic un lăcaș cu case temeinice și cu așezări gospodărești pentru ierarhul său. Căci s'ar fi putut întâmpla, cum e pe la alte parohii, ca presbiteriul să fie vreo dărâmătură, care să-ți

amărască zilele, sau o cocioabă, să n'ai unde te'nvârti. Dar Cluceru Manolache Buzoianu, episcopul din vechi al acestei ctitorii, a fost om temător de Dumnezeu: a durat case bune și încăpătoare, cu bucătărie îndemânică și cu beciu potrivit. Dacă ai ieșit din pridvor, dai de un ceardac bătrânesc, care ocolește clădirea din trei părți, căci dinspre soare-răsare casa are sagnasiu, cum se zidea mai de demult. Cei doi meri creștești din bățatură alcătuiesc bucuria Sfinției sale, când începe să li se pârguiască rodul; dar îi sunt și prilej de mare întristare, căci haimanalele mătăhălei deseori îl dijmuesc, une ori de crud, și atunci supărarea Părintelui Vasile este îndoită...

Nu văzusem de mult pe prietinel meu. Sfinția sa a adus două scaune și ne-am așezat sub meri, lângă straturile de ceapă și de usturoiu. Un vânticel plăcut, ca o boare, adia dinspre miază-zi...

— Rău am-pățit-o, Domnule Mitriță. Ai mai crezut vreodată ca'n țara românească să n'ai ce mânca? N'ar mai ajunge cine ne-a băgat în foc...

Și Părintele, amărît, ridică ochii în slavă.

— Se vede că toate vin de la Dumnezeu, am răspuns eu.

— Ba să mă ierți, Dom'le Mitriță, pentru că am să te combat. Pe Dumnezeu nu trebuie să-l

băgăm în toate prostiile noastre. El ți-a dat cap... nu dovleac.

— De asta... cam așa-i, dar toate au un capăt.

— Aci ai vorbit bine, Domnule Mitriță. Tot ce are început, are și sfârșit: așa a orânduit Cel-de-Sus. Numai el singur e fără de sfârșit. Să nădăjduim că suntem la capătul nevoilor noastre...

— Să nădăjduim, Părinte. Uite Papa...

— Papa ca Papa... Dom'le Mitriță. Eu socot cu mintea mea proastă că regii și împărații o să-și ia de seamă. Aminteri... ce-o să ne facem? Iaca intrăm în iarnă... lemne nu... mâncare nu... vai de noi! O să murim de foame, Domnule Mitriță...

— Apropo... ce mai mâncați pe la Sfînția voastră... că noi ne-am luat de gânduri.

— Ce să mai mâncăm? Fasolică... care-i un fruct din Paradis... nu i-am cunoscut dulceața nici-odată mai bine. O mai prăjim... o mai dregem cu usturoiu... ori o mâncăm dulce... Altădată, cu ce-pușoară tăiată... știi peștișori.. amestecată bine cu oțet și untdelemn ca să-i răsbată gustul. De!... Ce să faci? Da-i vorba că și oțetul a ajuns mai scump de cum plăteai al'dată undelemnul cel franțuzesc...

— Zici de untdelemn... Noi de mult n'am mai gustat nici un strop...

— Eu am nițel pentru candelă... da nu le mai

aprend. Cum am văzut că n'o să mai fie, mi-am adunat o oca-două... și acu... mai picur și eu prin cele sălăți...

— D'apoi Dumnezeu ce zice ?

— De unde nu-i, nici Domnu nu cere -- vorba aia. Dacă nu-i... nu-i.

Și Părintele ridică din umeri, supărat.

— Foarte bine... îi răspunzi chiar cu vorba lui. Eu, drept să-ți spun... de fasole... m'au cam săturat... și alte bunătăți nu prea sunt.

— Ba noi mai găsim câte un lin... câte-un ciortan...o caracudă-două... că de cel mare cine dracu se poate apropia... mai câte o bucăfiică de carne când îmi pică...

— Cum, găsești și carne?

— Da o plătesc, Dom'le Mitriță, cât dracu pe tată-său, pocni-le-ar ochii în șaptezeci de mii de bucăfi cu ne-au adus aci...

— Mă rog, părintele, învață-mă și pe mine de unde să iau...

Părintele tuși, apoi îmi răspunse :

— Este unu... ce face.. ce drege... aduce câte-un but de vacă..câte-o juma' de vițel, din Dudești... dela Cioplea... el știe. Stai să văd când a fost... Miercuri parcă... da, Miercurea trecută... am luat un mușchiu întreg... da ce mușchiu?... Dumnezeesc, Dom'le Mitriță... nu alta ! Era de viță bă-

trână... că de vițel nu-i bun... și numai stridie..
 L-am tăiat în bucăți... l-am pus la frigare... pe jă-
 ratec potolit... cu piper, cu nițel cimbru... și când
 au început să-i forfotească zămurile... l-am tăvălit
 mă'nțelegi prin unt proaspăt... așa își păstrează el
 aroma... pe urmă l-am înădușit într'o ulcică de
 lut și l-am mâncat în mustu lui... cu niște ardei in-
 drăciți. Ti ! Domnule Mitriță...

Și Părintele de entuziasm, se sculă de pe scaun
 înghițind în sec.

— Taci, Părinte, că-mi lasă gura apă, am răs-
 puns schimbându-mi și eu locul.

— Că bine zici... cât pe ce să-mi înghit limba.
 Să ne-audă vreo femeie grea... leapădă. Da vreun
 fagure cu miere... cred că n'o să mă refuzi... să
 duci acasă la băieți...

— Ce, ai miere ?

— Ei... așa, pentru casă. Dacă am văzut că n'o
 să mai fie zahăr... am luat doi stupi de la un rus...
 stă el pe Popa Sava... strașnic om... și, de !... îmi
 mai ling și eu deștele..

— Vasăzică... te pricepi și'n stupărie...

— Dea... priceput pe dracu ! Vorba ceia... de
 nevoie mănânci și plăcinte. Dacă vrei, haidem în
 prisacă... fac și eu ca cela, că de !... acuma sunt
 și eu sămânță de prisăcar.

— Să mergem, Părinte Vasile.

— Stai, să-mi iau instrumenturile.

Ocolirăm casa. În dreptul ferestrei dela iatac, două știubeie stăteau unul lângă altul, acoperite cu o streșină și legate cu lanțuri de fier de un șarampoi din gard. Părintele, cinchindu-se jos, pe un scăunel, înaintea unuia din ele, aprinse o bucată de putregaiu. Pe urmă, desfăcu un capac din dosul urdinișului ca să intre fumul la muscă.

O protestare blajină, dar amenințătoare, vui înăuntru.

— Așa... acuma ele se năucesc. Ne !... dihanie mititică... să nu dea dracu să mă muști... Haide... proastelor.. nu vă mai speriați... e popa cu cădelnița... nu vă omoară nimeni... ia ca să putem fura munculița voastră... ai, ce zici, Dom'le Mitriță ?

— De asta... cam așa-i, Părinte.

— Fiindcă... spune dumneata... cunoști mai mare nedreptate ? Ele dau în brânci din zori până în noapte, și tu vii și iai de-a gata. Pe urmă te mai plângi că te'nțea... dea !... să nu care, cumva să-ți lași acul... că pe urmă te ia și pe tine Aghiută. Ne-ne-ne... mironosițo !... Bi-bi-bi-bi... haide aca-să... la lucru... că ne mai trebuie miere și al'dată...

Desmierdându-le așa, scoase o ramă, cu fagurele ei.

— Uită-te, Domnule Mitriță, frumusețea frumusețelor și minunea minuni... ptiu, bată-te-ar Dum-

nezeu să te bată... tocma'n ochiu ! Alt loc n'ai mai găsit. Ia ține, mă rog, de ici, Domnule Mitriță, să-mi scot acul. De-acu... mă umflu.

Luai fagurele din mâna Părintelui, și Sfinția sa își făcu operația mormăind și blestemând. Apoi scuipe pe degete și duse lângă ochiu, ca doctorie...

— Nu se cunoaște, zic eu.

— Nu cunoști dumneata — răspuse Părintele cam supărat — da ia întrecă-mă pe mine... că m'a secat la ficat. Acuma... ce-a folosit blestemata... că și-a lăsat mațu 'n ochiu meu ? A crăpat și ea... crăpa-i-ar fierea într'însa !...

— Și...nu-ți umblă nimeni la miere, Părinte Vasile ?

— Aș ! Mai alaltăieri... un diavol de băietan... îl cunosc eu... șade a treia stradă... sărise peste uluce și-acu meșterea la urdiniș. Unde nu mi-au tăbărit albinele pe el, Domnule Mitriță, l-au simțit se vede că-i hoț... că-s deștepte, bată-le-ar Dumnezeu să le bată... uite cum mă mănâncă locu. M'am umflat ?

— Puțin.

— Toate-s alcătuite așa, Domnule Mitriță... când vrei să te'ndulcești... te'nțepi, și când vrei să te dregi, mai rău te rupi. Și... cum îți spuneam... Să fi văzut fuguliță... Da și eu c'o scurtătură...

poacă... când era călare pe gard. Cred că i-a trecut gustu de miere.. Dacă nu... să mai poștească !

— Eu zic că l-ai tămăduit.

— Altfel... eu seamăn.. și el mănâncă, cum zice în cartea lui Iov.

Și indignându-se :

— Că ce, Domnule Mitriță.. nu mai e de trăit ! Șase găște mi-au furat de sub nas... Șase ! Da întreabă-mă ce găște?... Făceau... pe puțin... șapte poli... Glumă-i? Acuma am pus o capcană. Să fi știut una ca asta... mai bine le tăiam...

— D'apoi că nu-i voie... N'ai cetit ordonanța?

— Aș !... Cine se uită?... „Au murit... Dom'le... erau moarte, na!“ Adă doftoru să le constate... ba nu, zău !...

Apoi scoborînd glasul :

— Că nici ei nu-s așa de hapsâni.. mai închid ochii.

Am plecat din prisacă. Pe drum, Părintele mă ispiti :

— Bei o țuiculiță?

— Ce, ai țuică ?

— Și încă bătrână... de Văleni. Cum am simțit că n'o să mai fie... strânge, popo ! Și mulțumesc lui Dumnezeu... am încă. Poftim șezi.

Părintele intră în casă și peste puțin se în-

toarse cu un taler, cu două păhărele pline și cu trei masline murate.

— După cum văd... Sfinția ta ești un adevărat vrăjitor... zic eu, cu ochii la masline.

Părintele îmi răspunse :

— Mai am vreo câteva. Cum am aflat că n'o să mai fie... pe unde să vie maslina, Domnule, dacă Sărăilă s'a așezat ca o râie la Salonic și nu mișcă nici încolo nici înapoi, pocni-i-ar ochii și lui ! Dacă am văzut că n'o să mai fie... am cumpărat câteva ocale... cam pipărate.. nu-i vorbă.... da bogdaproste că le am. Le mai amestec cu țări...

Ridicărăm amândoi păhărelele :

— Ei, Domnule Mitriță... în sănătatea... Papei. Să-i ajute Dumnezeu la gându ăl bun...

Ciocnirăm în sănătatea prea Sfântului Pontifice roman și dădurăm conținutul păhărelelor peste cap.

— Tare-i, Domnule, zise părintele știrindu-se. Și vezi... are ca un buchet... asta-i a țuicii de Văleni...

Și Părintele învârtind în gură sâmburele maslinei, ca să-i iee toată carnea, zise oftând :

— O să murim de foame, Dom'le Mitriță. Să te îngrijești pentru iarnă.

— Adică... cum să mă îngrijesc, am întrebat eu.

— Să-ți strângi una-alta. Eu mi-am cumpărat

un sac de făină și unu de mălaiu. Am vorbit cu Domnu Movileanu să-mi facă cinci-zeci de ocale de pește sărat... da știi... crap mare... nu fleac! Are el un eleşteu vrăjmaș lângă Dunăre. Cu zeamă de usturoiu... și cu mânăligă fierbinte... să mănânce și împăratu! Cumnatu-meu — îi primar în Drăgănești — îmi dă patru duble de fasole... mazăre am. La sticle mi-am pus douăzeci de ocale de unt... l-am luat ieftin... țuică am... vinișor am... pastramă de capră am... nu știu ce-o să fac de-un porc...

— D'apoi Sfinția ta... stai ca în sânul lui Avram.

— O să murim de foame, Dom'le Mitriță. Uite ici...

Părintele sugându-se își trase cureaua de pe pântec, ca să văd eu ce volum acoperea brâul mai înainte și cât gol a rămas acuma...

Mă uitai la burta lui, destul de revărsată încă.

— Ce vrei — urmă părintele — mâncare nu... vin ioc... putere de un'să tragi? Intinde-o pe urmă, Vasile, pe jos... din Mântuleasa în Bibescu... a-leargă la Obor... du-te la Finanțe... de la Finanțe... du-te... dracu mai știe pe unde... Picioare de fier să ai... și încă le-ai veni de hac... d'apoi niște căzături ca ale mele?

Părintele își ridică un picior ca să verifice lucrul.

— Uite și cizmele mi s'au rupt... Cu cât le dreg... cumpăram înainte o vacă... Dacă am sburdădat... acu plătește! Ce zici, parcă s'a mai răcorit...

Mi-am luat rămas bun de la Părintele Vasile mulțămindu-i pentru ospitalitatea lui dulce. Sfinția sa mă petrecu pân' la poartă. Aici, ținându-mă de mână, mă sfătui cu gravitate:

— Ingrijeste-te cum ți-am spus. O să murim de foame...

FIVE-O'CLOCK

FIVE-O'CLOCK

Domnișoarei Nina Arbore

— Cum, dumneata? Te credeam în Moldova.

— Și eu eram sigură că ești la Săveni.

E M-me Calfayani... M-me Cléo Calfayani, născută Mânzoc.

Ne-am întâlnit pe Calea Victoriei, într-o dimineață de Septemvrie, N'o văusem mai bine de-un an: cu drept cuvânt puteam s'o cred la Iași... în Cherson... la Stockholm sau la Paris. M'am bucurat știind-o scutită de neplăcerile unei vieți nesigure și vagabonde. M-me Calfayani mă lămuri:

— Nu, Domnule Vișan... am rămas. Imi pare însă foarte rău... Dacă aș fi știut...

Și M-me Calfayani stăpânindu-se, îmi făcu cunoscut starea ei sufletească printr'o reticență elocventă...

Am întrebat-o cu interes :

— Ați avut vre-o neplăcere ?

Doamna ridică din umeri contrariată :

— O neplăcere ?... O mie... În fiecare zi. E greu să-ți povestesc în stradă. Ce te faci astăzi ?

— Mare lucru n'am de făcut...

— Atunci... vino la mine, la cinci. Apropo... dacă vrei să bei ceaiu... adu-ți zahăr. Ne-am înțeles ?

— Voiu fi exact ca un cronometru.

— Atunci... a u r e v o i r !

Și M-me Calfayani zâmbindu-mi trist, îmi întinse o mână albă, ireproșabilă, pe care depusei, la cuvenita distanță, un respectuos sărut.

La ora indicată, am pus degetul pe butonul soneriei, în elegantul hotel Calfayani, din parcul Ioanid.

O jupâneasă tânără, cu bonetă pe cap, mă introduse într'un antret grandios, în care lumina venea prin tavan. Fără voie, ridicai ochii în sus. Plafonul de sticlă groasă, verre soleil, avea o imensă spărtură care trimetea raze capricioase către cele patru colțuri, ca niște meridiane pe o hartă. Jupâneasa îmi luă din mână pălăria și bastonul și deschise ușa unui salonaș elegant. Un mârâit ușor mă salută la intrare și depe un scaun un căpușor mișos își arătă doi dinți. E Mé-

rigault, cățelușa amicei mele, un delicios épagneul.

Am mai fost și altădată aici. E frumos... e bine... e comod. În mijlocul odăii, o causeuse cu tapiserie Aubusson te invită grațios să te razimi pe șpeteaza ei, iar alături, un vas de Sèvres, cu un fenix rotat, împodobeste o coloană de palisandru. Un bahut, bois de rose, Louis XV, stil rococo, își etalează volumul masiv lângă perețele din fund. Un écran cu gobelin, un biou bonheur-du-jour, o liseuse plină de cărți garnisesc cu gust interiorul plăcut. Ai zice că ești la Paris; doar Bukhara depe jos și Caramanliul așezat artistic la ferestre, îți amintesc de Orientul apropiat...

Am făcut doi pași prin odaie și m'am oprit înaintea unei oglinzi. Îmi potrivii cărarea, îmi răsucii musteța, îmi așezai cravata. Apoi mi-am aruncat ochii la cărți. Literatură... iar literatură... mereu literatură. Și tot autori buni: Georges Ohnet, Paul Bourget, Marcel Prévost, Pierre Loti, Gyp, Richepin, Abel Hermant, Edmond Rostand, Alfred de Musset... Un sgomot ușor mă'ntrerupe. A! e M-me Calfayani... De departe îmi întinde o mână prietenească pe care mă grăbesc s'o sărut... Aceeas mână albă, mică și parfumată...

Aceleași unghii trandafirii... Acelaș farmec distins care te robește. E îmbrăcată șic: rochie têt e de nègre cu eşarpă vieux-rose; peste gulerul mic, alb, în dantelă d'Alençon, atârnă un lanț de aur, cu binoclul face-à-main, al cărui mâner e lucrat măestrit în бага. Un pantofior decoltat permite să se vadă ciorapul fin, transparent. Totul e învăluit într'o boare de verveine... de mister... de poezie...

M-me Calfayani strigă :

— Mérigault, viens ici !

Cățelușa, care înțelege perfect limba lui Voltaire, se ridică vioaie și scuturându-și mișșoarele, se aruncă în brațele dulci ale stăpânei, iar locul ei pe causeuse îl ocup eu, după invitarea grațioasă a amfitrioanei...

Toate sunt aceleași cum le-am mai văzut, și cu toate astea ceva e schimbat... ceva inezisabil. Nu pricep... dar simt. A, înțeleg acu ! Lipsesc doamnele elegante și cochete... lipsesc tinerii à quatre épingles... lipsesc vorbele de duh și conversațiile interesante, care altădată, la acest ceas, fermecau salonașul. Acuma e cam trist. Căci M-me Calfayani, cu Mérigault și cu mine, alcătuim un trio care dispune la o ușoară melancolie...

M-me Calfayani, cu Méri-gault în brațe, a ocupat al doilea loc pe causeuse...

— Imi pare bine că nu te-au închis, început cuconița...

— Până acuma am scăpat, dar... să vorbim de dumneata.

Ușa salonașului se dă de părete și jupâneasa apare cu serviciul de ceai. Acuma înțeleg și mai bine: nici *petits fours*... nici *marrons glacés*... nici *fruits confits*... nici delicioasele sandviciuri care, cu forma lor biscornuă, aruncau o diversitate plăcută printre zaharicale și dulceturi. Lipsesc și rotogoalele străvezii de lămâie, cu furcușoara lor cu doi dinți, și nu se vede nici romul odorant. Iar zaharnița, cu cleștele ei masiv de argint, ar fi o mobilă de prisos. Două cești... un serviciu de porțelan... cu câțiva pesmeți grosolani... și două servițele... alcătuesc tot five-o'clockul.

Scosei din buzunarul jileței pătrățelului de zahar, îl desfăcui din hârtie și-l oferii amfitrioanei. M-me Calfayani mă refuză net, zicând că savurează mai bine aroma ceaiului de când lipsește acest aliment. Ii dădui drumul cu părere de rău în ceașcă la mine și mestecai bine cu lingurița...

— Și acuma... să auzim necazurile, scumpă cuconiță, — zic eu sorbind odată din ceai.

— Am să regret cât voi trăi prostia care am făcut-o. Domnule Vișan... Bărbatul meu...

— Apropo... unde se află ?

— Pe front.

— Vasăzică a intrat în foc ?

— Da... e otomobilist. Când a plecat din București, era atașat la cartierul general. Acuma nu mai știu nimic...

Și M-me Calfayani scoase un suspin discret.

— Bărbatul meu — urmă Cuconița — a insistat să plec... îmi făcusem și bagajul... În ultimul moment însă, am rămas.. După cum vezi, sunt singură cu Mèrigault.

Cățelușă, auzindu-și numele, ridică botul.

— Și... ați avut neplăceri ?

— Știam că situația mea este dificilă... Bărbatul meu a făcut politică cu Take Ionescu... — dar până într'atâta... nu-mi închipuiam ! Ce să-ți spun ? Mi-au adus camioane în curte... mi-au stricat toate florile... mi-au pus cai în garaj... la moșie mi-au rechiziționat grâul... conacul mi l-au ocupat...

— Scumpă cuconită... după convenția de la...

— Ce convenție ? mă întrerupse M-me Calfayani clătinând cu asprime din cap. Mi se pare că și dumneata îi aperi... Fiindcă, trebuie să știi, sunt unii care...

— Nu-i apăr de loc, dar voiam să spun că...

— Nu încape nici un cã, îmi ripostã prietina mea gesticulând. Și Rușii au fost pe aci... și... nu s'au purtat așa.

— Să mă ierți, cuconiță, pentru că am să te combat. Rușii și-au făcut de cap... au ars... au prădat... au violat...

— Au violat? Pardon... nu este adevărat... de loc... de loc! Am cunoscut pe căpitanul Plescanoff... pe locotenentul Bombricev... foarte drăguți... da știi, cât se poate de drăguți... Cine a violat?

— In București or fi fost ei drăguți... mai ales cu o cuconiță gentilă ca d-ta. Dar pe aiurea... să ferească Dumnezeu !...

— Nu trebuie, Domnule Vișan, să crezi toate minciunile.

— Eu știu una și bună, Madame... mai bine stăteam pe loc...

M-me Calfayani fu de altă părere :

— Se putea? Să nu ajutăm Franța? Quelle idée!... Nu mai vorbi așa...

— Dar Franța ce-a făcut pentru noi... am întrebat eu rupând un pesmet...

— N'a făcut nimic? Serios? Da... „ziua României“?... Da „strada București“? Da... aviatorii?

— Care?

— Cum care...

— Cei de la Athénée-Palace ? Dacă-i așa... apoi mai bine mergeam cu Nemții.

M-me Calfayani la auzul acestei alternative, puse brusc pe Mérigault alături, pentru a-mi răspunde aspru. Apoi zise categoric :

— Impossible !

— De ce ? Pot să-ți dovedesc că...

Cuconița medită un răspuns adânc:

— Mă rog... ai auzit dumneata vreodată să-și fi cheltuit cineva averea la Berlin ?...

— Parcă nu...

— Dar la Paris ?

— Foarte mulți...

— Apoi vezi... te combați singur...

Mă ridicai în picioare, ca să resping argumentul. Mérigault începu să mârâie.

— Mușcă-l, Mérigault... mușcă-l mamă... mușcă-l Meriguță...

Am început să râd amenințând în glumă potaia. Apoi m'am adresat din nou stăpânei :

— Voiam să vă întreb ceva...

— Să vedem...

— Vasăzică... acumă se cheamă c'a fost la noi armată... berechet !... și din Antantă și din Alianță. Care din ei se prezintă mai bine ?

— Adică... dintre cine ?

— Dintre Franțuji... Engleji... Ruși, Turci... Sârbi... Bulgari... Unguri... de negri nu vorbesc... din toți câți au fost pe aici...

— A, Franțujii sunt cei mai bine...

Apoi, cu volubilitate :

— Franțujii, Domnule, sunt delicați... amabili... cu politeța lor... cu manierele lor... sunt delicioși. De-li-ci-oși !

— Da Nemții ?

— Oh, je ne peux les souffrir...

— Aud că damele i-au primit destul de bine și pe dâșii...

Drept răspuns, M-me Calfayani își întinse botisorul, și cu mâna făcu un semn de dispreț.

Apoi, schimbând subit atitudinea :

— Am cunoscut la Mari pe un căpitan... stă la dânsa. E foarte bine... da știi... foarte bine ! E fon.

— Sunt și printre ei oameni tare...

— Foarte rar, mă întrerupse M-me Calfayani însoțind vorba cu un gest expresiv. — Uită-te pe Calea Victoriei... nu vezi unu elegant... sic. Toți... tăieți la obraz... și urîți. Toți-toți-toți !... Unul singur am văzut.. ieșea de la Continental... foarte frumos... ras curat... înalt... souple... cu tunica turnată și cu monoclu. Trebuie să fie un prinț.

— Aici iar am să vă combat. Am văzut și eu

unul foarte frumos... cu obrazu ca garoafa. Nu purta monoclu... prin urmare nu era al dumitale...

M-me Calfayani încrucișă brațele :

— Bine, frate, o să mai stea mult?

— De... dacă i-am chemat...

— Cum ? Cine i-a chemat, întrebă indignată cunonița.

— Noi.

— Vorbești serios ?

— Desigur...

— Ei, cum ?

— Când le-am declarat războiu.

— Pardon ! Mai întâiu nu le-am declarat lor războiu.. și pe urmă... în Italia pentru ce nu s'au dus ?

— Aici ai dreptate. Știi ce ? Hai să-i tragem la răspundere !

— Domnule Vișan... îmi pare rău... judeci ca o femeie.

Apoi adresându-se cătelușei :

— Ce vrei, Meriguță ? Vrei și tu ceaiu ? Ia să-i dea mama papică...

M-me Calfayani turnă în fariurioară ceaiu, îl cercă cu limba de cald, apoi îl întinse lui Méri-gault, care, cu limbuța ei, ca o petală de trandafir, începu întâiu să linchească, dar odată puini scuturându-și flozii din cap.

— Ce-i, Meriguță ? Nu-i bun?..

Mérigault strâmbă din năsuc.

M-me Calfayani zise cu înțeles :

— De !.. Zahărul îl mănâncă Mackensen...

Apoi aruncându-mi o privire, ca să mă provoace :

— Ieși-i-ar pe nas !.. Noi... să ne ștergem pe botișor.

Și prietina mea șterse într'adevăr botișorul fetei cu șervetul de pe masă — apoi făcând și mișcarea cuvenită :

— Vai, să ne ascundem că ne omoară Domnu!..

Eu râsei cu poftă — iar M-me Calfayani:

— Ai auzit că pe Lucie au trimis-o la mânăstire. —

— Cum se poate ?

— Da. Dar nu i-au făcut nimica.

— La urma urmei... cuconiță... să mă crezi că și eu aș sta cu plăcere la vreun schit...

— De maici...

— A, nu mă gândesc...

— Lasă... lasă... cunoaștem noi cotoii călugăriți. Apropo... știi că a murit Baldovicoaia...

— Săraca !.. Am auzit...

— Inchipuește-ți că i-au cêrut ausvaisul.

— Ce ausvais ?

— De moarte.

— Pentru ce ?

— Știu și eu? Se vede că n'avem voie să murim, fără ausvais de la Militär-Verwaltung...

— Serios ?

— Je vous assure... c'est mon beau frère qui m'a dit ça.

— Insfârșit, cuconiță, ce mai ala-bala... stăm rău. Revoluția din Rusia...

M-me Calfayani duse binoclul la ochi :

— Care revoluție?

— Cum care revoluție...

— Adică dumneata crezi că în Rusia e revoluție ?

— Ce, adică nu-i ?

M-me Calfayani râse cu poftă :

— Comme vous êtes naïf ! Bine, Domnule Vișan... te credeam om cuminte...

— Sărut mânușitele.

Și voii să-i iau mâna să i-o pup.

— Fii serios. Vasăzică dumneata crezi că țarul...

— ...e răsturnat.

— A, da ! E și în Siberia...

Și M-me Calfayani, lăsându-și capul pe spate, râse încă odată de prostia mea.

— Mare comedie... cuconiță ! Nici nu știi ce

să mai crezi... Aud că vor să iee acu și Petersburgul. O fi drept... n'o fi...

— Domnule, Rușii stau perfect. Franțujii le-au dat bani... Englezii tunuri... Japonezii le trimet ofițeri strașnici și armată... Wilson le dă de mâncare...

— Pe unde? — întreb eu.

— Nu știu — nu știu! Pe marea Neagră... pe marea Caspică... nu mă întreba. Știu atâta că stau perfect...

Apoi, reluând ideia de mai adineaoarea:

— Eu aș dori să facă prostia să se ducă la Petersburg...

— De ce?

— Fiindcă acolo li se'nfundă. Dacă Napoleon și n'a putut...

— Oricum, cuconiță, nu e bine. Uite Franța... săraca...

M-me Calfayani gata să ducă un pesmet la gură, își întrerupse mișcarea :

— Săraca? Pentru ce?... A... știu! Fiindcă nu face copii. Am mai auzit eu prostia asta...

— Mulțămesc de compliment.

— Ascultă, Domnule Vișan. Eu cunosc pe Franțuji. In fiecare an stau patru luni la Paris. Nu fac... pentru că nu vreau... nu fiindcă nu pot. O să vezi dumneata după războiu.

— Ce-am să văd ?

— Se va face o lege..

— Și ce să facă cu dânsa?

— Cum ce să facă? Toată lumea să facă copii..

— Cu legea'n mână?

— Pentru ce nu? îți repet... toată lumea o să facă copii. Nu râde. Și noi vom face.

— A... și dumneavoastră?.. Foarte bine.

Și.. fără să vreau, mă dădui mai aproape :

— Atunci... ne vom face și noi datoria...

— Las'că nu prea v'ați făcut-o...

— In ce chestie?

— In toate. Dacă erați altfel... n'ajungea țara aci. Acuma... s'a sfârșit ! Locul dumneavoastră îl vom lua noi.

— Vi-l cedăm cu plăcere... scumpă euconiță.

— Mersi. Sunteți tare galantomi ! Am auzit că în Rusia o femeie a ajuns ministru. Foarte bine ! Bărbații au dat faliment... și încă fraudulos !

Și făcând un botișor mâniat :

— Uricioșilor !

Apoi trecând la altă ordine de idei :

— Haide, Domnule Vișan, fii drăguț și fă să-mi cumpere Nemții dumitale vinul cu preț bun...

— Nemții mei ? Vrei să zici ai lui Brătianu...

— Nu fii uricios. Am întâlnit ieri pe Mari... era

cu fonul ei. Se duceau să cumpere o blană pentru nevasta lui. Mi-a spus că a vândut vinul...

— Regret... scumpă cuconiță... nu pot să vă fac nimica...

— Fiindcă ești un uricios...

— Nu... parole. Vorbiți mai bine cu... Mari.

— Apropo... da de taxa pe câini, ce zici?

— Nu zic nimic. Bine că n'am cotarle...

Și, ca s'o dreg, desmierdai căpușorul lui Mérigault. M-me Calfayani zise:

— Quelle stupidité, mon dieu! Ai auzit, Meriguță... puicușoară... că mamitică trebuie să plătească pentru fetișoara ei. Ai auzit?.. Dă-mi o pupică... bună... Așa! Incă una...

Mérigault, care înțelegea puțin și românește, împlini dorința mamiticăi și acuma se lungea pe buze. M-me Calfayani, alarmată brusc, se duse cu fetișoara în brațe pân'la ușă, unde strigă:

— Margareto... ia pe Mérigault... s'a cerut afară.

Profitei de diversiunea făcută de Mérigault ca să mă retrag și eu. M-me Calfayani mă conduse până în antret. Când am ajuns aici, ridicai ochii în tavan:

— Ce s'a întâmplat cu plafonul?

— Zepelinele dumitale. Acuma trebuie să aștept după războiu...

— Mare păcat...

M-me Calfayani văzând venind cățelușa:

— Meriguțo... vin la mămișoara... să petrecem pe domnu ăst uricios...

Cățelușa începu să latre subțirel, iar mămișoara :

— Mușcă-l, mamă... mușcă-l !

Părăsii hotelul Calfayani cu cele mai plăcute impresiuni...

CURCANUL

CURCANUL

Nepoatei mele
D-șoarei Constanța Cuza

Se vorbea de ceapă... de cartofe... de găini... de găște. Cineva spuse că curcanii aproape au dispărut. Fănică întrerupse:

— Cu atâta mai bine.

— Pentru ce, am întrebat eu.

— Pentru ce? Hm! Pentrucă curcanul este o pasere diabolică — răspunse Fănică. De mult aveam eu ideia asta... Zilele trecute însă m'am convins pe deplin. De altfel și chipul lui îl arată. Ia gândiți-vă la dânsul...

Am râs de părerea lui, fără s'o credem. Dar Fănică urmă :

— Joi, după cum v'am spus, am cunoscut un curcan satanic. Ce-am pățit... uite și acuma mi se ridică părul măciucă.

Din partea lui Fănică, măciuca e numai un mod de a se exprima: prietinel nostru e chel de când îl știi. Totuș, vorbele lui ne deșteptară curiozitatea.

— Și cum era, mă rog, curcanul tău, întrebă unul dintre noi.

Fănică se uită o clipă pierdut și zise mai mult pentru dânsul, scuturându-se: „Teribil, Domnule!“ Apoi ne istorisi următoarea întâmplare pe care o vând și eu în cât am cumpărat-o...

Intr'o zi veni la noi un țăran cu un curcan sub-suoaară. M'a întrebat dacă nu-l cumpăr. Fiindcă nu mai văzusem de mult indivizi din specia asta, ne-am strâns cu toții în jurul lui. Țăranul a cerut un preț... eu i-am dat altul... am argumentat amândoi... a mai lăsat el.. am mai dat eu... însfârșit... una alta... am căzut la învoială: patruzeci de lei.

Negustorul ne-a lăsat marfa în bucătărie, ne-a urat s'o mâncăm sănătoși și a plecat. Am spus cătră nevastă-mea :

— Nu e scump.

Iar nevastă-mea :

— E cam mic.

Indată ce curcanul s'a simțit liber, a făcut câțiva pași timizi prin odaie, scoțând două accente de

mirare, apoi s'a retras într'un colț și și-a lăsat pleoapele în jos. Mucul îi sta mititel și drept. Cum îl priveam cu toții, deodată curcanul a deschis un ochiu și plecând capul într'o parte, s'a uitat țintă la mine, așa cum se uită curcile când vor să aprecieze poziția soarelui pe firmament.

Soția mea, uimită, îmi atrase atenția:

— Ai văzut cum te-a fixat?

— Ciudat !

Și într'adevăr... era foarte ciudat.

În ungherul lui, acuma, curcanul părea cam plouat.

Adouazi, sara, l-am mâncat fript, pe varză călită. Dumnezeuule mare, rău m'ai pedepsit !...

Aici, Fănică își netezi chelia...

A te regala azi cu un curcan — urmă el — este, după cum știți, un eveniment într'o casă. De aceea, când victima noastră a fost adusă la masă cu picioarele în sus, am admirat-o cu toții în tăcere, așa cum se admiră spectacolele mărețe. Apoi eu, revenind la realitate, am exclamat:

— Halal să-i fie... bine e fript !

Nevastă-mea îmi explică pricina :

— E uns cu rom.

Cât ai clipi, fu tăiat, disecat, împărțit. Soția mea împodobi un taler cu felioare albe ca zăpada, din

ce are curcanul mai bun. Și pe când distribuția urma după anumită socoteală, nevastă-mea zise:

— Pocită pasere, când te gândești! Cap de șarpe... muc peste plise... mărgele la gât. Se umflă... se rotește.. bolborosește. Și-apoi colac peste pupază... are și barbă. Când îl văd mergând așa tanțos, îmi face impresia unui prost îngâmfat. Parcă e nenea Zamfir...

— O fi prost, am răspuns eu, dar știu că-i bun. Ia mai dă-mi o bucătică de piept!

Și, pe măsură ce curcanul dispărea, ne aminteam fiecare câte ceva din obiceiurile lui. Băiatul meu observă:

— Când se umflă... de tot... plesnește ceva într'însul... plischi!...

Iar fetița:

— Și când se supără tare, strigă h a i d e-h a i!

— Și are aripele concave — adăugai eu ca încheiere.

— De unde-i adus, căci nu pare european, întrebă nevastă-mea.

Inghiții îmbucătura, mă ștersei frumos la gură și lămurii chestiunea:

— E din America, unde trăește și astăzi sălbatic prin păduri, nu departe de ape. Cum vine primăvara, își caută soție și o găsește numai după ce, de multe ori, în luptă sângeroasă a do-

borit un rival. Atunci se împerechiază și când s'a înmulțit, emigrează în cârduri mari călcând pe jos câmpii întinse. Dacă întâlnesc vreun dușman sau dau de-o apă mai mare, se ridică deasupra și sborul lor e repede și susținut. În Europa l-au adus Ezuiții — nu mult după descoperirea Continentului Nou. Fiindcă Mexicul și Antilele, unde a fost văzut întâiu, s'au numit și Indiile apusene, de aceia și numele curcii, dінде, însemnează pe franțuzește găină de India și se scria într'o vreme d'інде. În Europa l-au mâncat cei dintâi popii spanioli. Să mai strângem câteva felioare de piept și pe mâne...

Imi plăcea să mă întind asupra curcanului, pentru că fusese gustos și bine fript. Amar am fost însă pedepsit !...

După asta... la ora obișnuită, ne-am culcat.

Cât am dormit... nu știu. Deodată un fum gros, ieșit ca din pământ, îmi tăie răsufierea. Limbi de foc... limbi uriașe... îndoindu-se ca niște balauri, înconjurară casa din toate părțile. O furtună groaznică, cu mugete sinistre și cu vârtejuri, veni și ea nu știu de unde. Flăcările se înălțau pân'la cer, cu urlete spăimântătoare. Dacă n'ar fi fost locuința mea, aș fi avut înaintea ochilor un specta-

col sublim. Mă luai cu mâinile de păr ! Un răs strident izbucni sarcastic, alături de mine. M'am uitat îngrozit în toate părțile... nu văzui însă pe nimeni. O prăbușire, ca un tunet, îmi aruncă peste cap tumurugi înflăcărați. Am strigat din răsuputeri:

— Arde casa !

Nevastă-mea sări speriată din pat :

— Ce este ?

— Arde casa...

Fără altă cercetare, soția mea alergă la fereastră și răcni :

— Ajutor ! Foc ! Săriți !

Copiii din odaia alăturată trezindu-se înspăimântați, începură să țipe și ei. Strigătele lor mă desmeteciră :

— Stați !... Nu e nimica !.. Mi se pare c'am visat...

Zădarnic ! Erau prea îngroziți !.. Alergam ca un nebun de la unul la altul :

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu-i nimica !... Imi aduc bine aminte... am visat !..

Cu mare greu i-am potolit. Nevastă-mea mă dojeni fără amărăciune :

— Dumnezeule, cum m'ai speriat !... Și nici nu mi-i bine... Mi se pare că curcanul mi-a căzut greu...

Cuvintele soției mele îmi aruncară în conștiință o lumină retrospectivă. Da... da !.. Curcanul... și incendiul. Nu știu ce legătură o fi.. dar simt că este una. Imi veni subit în minte râsul enorm de adineaoarea și mă cutremurai din creștet până în tălpi.

Nevastă-mea mă întrebă:

— Ce ai?

Am răspuns :

— Ceia ce se petrece... e grozav ! Nici mie nu mi-e bine. Să fie oare curcanul ?

Soția mea afirmă :

— Sunt sigură.

Insfârșit... n'a trecut mult... totul s'a liniștit. Aud copiii cum suflă prin somn. Și nevastă-mea parcă a așipit. Am stat așa... cu gândul la un singur lucru și... într'un târziu am adormit și eu. Cât a trecut, nu pot preciza... știu atâta că m'am trezit în... Dorohoiu. Auziți oameni buni... în Dorohoiu ! N'am fost de când sunt în orașul ăsta... Pe stradă.. nici țipenie de om... târgul pustiu. O groază mare mă stăpânea... De ce ?... N'aș fi putut să spun... Nouri negri, ca cerneala, se rostogolesc vijelios pe cer. In aer... ceva greu... amenințător. Să fie sfârșitul lumii? Dar ce însemnează asta? La capătul uliței, apar mii de oameni cu căciule țurcănești... cu ochi furioși, vânturând în mâni bâte

uriașe. Caută pe cineva... Acuma... umblă tiptil...
Ce vor?... Pe cine urmăresc?... Dumnezeule
sfinte... pe mine.. chiar pe mine ! M'au văzut... se
aruncă asupra mea... Ajutor !..

— El este !...

Am căzut grămadă în mijlocul lor. Unul din
ei răcni:

— Ce crimă ai făcut ?

Voi să mă apăr, dar glasul îmi rămase în gâtleej.
Mulțimea sbieră :

— Ce crimă a făcut ?

Izbutii să rostesc :

— Sunt nevinovat...

Căpetenia lor porunci :

— Dați-i, măi !

O mie de ciomege îmi căzură peste burtă. Să-
rii în sus. Sări și nevastă-mea :

— Ce este ?

— Unde sunt? strigai eu:

— Aici, în casă...

— În Dorohoiu?

— Care Dorohoiu ?

Răcnii :

— Ce crimă am făcut ?

— Ștefane !.. Fănică!.. Ce ai?

Sbierai răgușit :

— Ce crimă am făcoot...

Nevastă-mea aprinse repede lampa. Mă uitai în toate părțile cu ochi tâmpiți. Am dus mâna la frunte pentru a îndepărta ceva neplăcut. Fantasmagoriile visului pieriră odată cu lumina...

— Iar am visat... Oare ce să fac?

Desperarea era zugrăvită pe obrazul meu. Nevastă-mea îmi spuse:

— Ești galben la față... Ți-a căzut greu curcanul. Și eu simt un ghilimoț în stomah...

M'am sculat din pat, buimac, și am început să mă plimb prin casă, cu pași mari, desnădăjduiți. Lumina era aprinsă. Simțeam binefacerea ei. Totuș, primejdia de mai adinecaorea îmi sta vie înainte. Zic :

— Eu nu mă mai culc. Să stăm cu lampa aprinsă.

Nevastă-mea mă întrebă :

— Câte ceasuri sunt ?

M'am uitat la ceasornic :

— Unu și jumătate...

— Pe nemțește ?

— Da.

— Cât vine pe românește ?

Intrebarea asta o auzisem de multe ori. Totuș îmi concentrați toate facultățile, pentru ca să nu spun vreo oră fantastică :

— Două și jumătate.

Nevastă-mea zise :

— E noapte... Nu se poate... trebuie să te culci.

Intr'adevăr, după ce am colindat odaia în lung și'n lat, într'un târziu, am stâns lampa și m'am vârît în așternut.

In alte nopți, aveam uneori insomnie. Era destul ca un gând răsleț să pue stăpânire pe mintea mea, pentru ca să nu mai pot închide ochii pân' în ziuă. Acuma... dimpotrivă... parcă era un făcut... somnul mă doboră ! Am adormit buștean. De astădată îmi apăru el... chiar el... curcanul ! Dar ce curcan ! Nu mai era stârpitura rebegită din bucătărie... ci o bestie monstruoasă... o dihanie apocaliptică... jumătate pasere.. jumătate cal... sau așa ceva... dracul să-l iee... ba chiar și puțin om. Numai Marele Vrajmaș ar fi putut să-l categorisească, la nevoie. Curcanul mă privi ironic cu un ochiu, slobozi un muc cât un șarpe, se umflă enorm până ce plesni ca un pistol, și ridicând două aripi uriașe, se repezi furios la mine. Mă făcui ghem. Atunci curcanul... cuvioase mucenice Ștefane, izbucni într'un răs care-mi îngheță sângele în vine ! Mai auzisem râsul ăsta... dar nu-mi aminteam unde. Apoi, brusc, începu să sară, întâiu într'o labă, după asta în cealaltă, pe urmă țop-țop într'amândouă și iar se repezi înspre mine.

Acuma svârlii și eu cât ce putui din picioare. Nevastă-mea sări arsă:

— Ce este?... Pentru Dumnezeu...

— Curcanul...

— Ti-a venit rău?

— A răs.

— Cine a răs?

— Curcanul...

— Unde, frate...

— Aici... undeva... nu știu...

Nevastă-mea stătu o clipă pe gânduri, pentru a prinde sensul vorbelor mele. Apoi:

— Ștefane... Dragă Ștefănică... ce ai? Vină-ți în fire, bre omule...

Am rugat-o desnădăjduit :

— Scapă-mă... a răs...

Din nou fu aprinsă lumina. Nu știam pe ce lume mă găsesc. O sudoare rece... sudoarea morții... îmi brobonise fruntea. Intrebai spăriat :

— Unde-i?

— Pe cine cauți?

— Curcanul...

Dar venindu-mi în simțire :

— Se petrece aici ceva... nu vreau să spun cuvântul.. sunt însă sigur... uite, precum te văd. Trebuie să sfintim casa. Unde stă părintele Costache?
Nevastă-mea îmi răspunse plină de grijă :

— Ștefane, nu mă înspăimânta. Vrei cu tot dinadinsul să mă îmbolnăvești? Înțelege odată, că nu e nimica. Ne-a căzut greu... trăsni-l-ar Dumnezeu de țăran !...

— A mai rămas ?

— Ce ?

— Din curcan.

— Ce vrei să faci ?

— Să-l arunc... să-l arunc numaidecât.

Și mă scoborii din pat, pentru ca să fac precum ziceam. Nevastă-mea mă opri :

— Cum, acu noaptea ?

— Acuma... momentan !

— Ai să răcești... măi omule... lasă-l la naiba...

M'am plimbat iarăș prin casă, apoi m'am întins pe pat, cu mânil pe piept. Până în ziuă n'am mai închis ochii. Dimineața m'am sculat amețit, cu durere de cap. Eram tras la față, palid, vânăt pe sub ochi, parcă zăcusem. Urechile îmi vâjâiau ca o locomobilă la treier. Am părăncit să-mi aducă restul fripturii. O cercetai cu băgare de samă și de aproape și mai de departe, pentru ca să descopăr unde stătea Michiduță. Apoi am zis bucătăresei :

— Rozo, s'o arunci cât mai departe; bagă bine de samă să n'o mănânce cineva: nu e bună.

A doua zi am stat în pat. Într'adevăr eram bolnav.

Fănică se opri din povestit... apoi aducându-și aminte de ceva :

Și când mă gândesc că nevastă-mea îi găsisese cusurul că era prea mic ! Nu zău... Să fi fost numai nițel mai mare, mă băga de viu în mormânt...

Acuma... puteți judeca dacă am sau nu dreptate. În ce mă privește, multă vreme cred că n'am să mai gust din cobraia asta blestemată. Din partea mea... măuânțe-o... Nemții !

FRICA LUI GOGU TĂSICĂ

FRICA LUI GOGU TASICA

Doamnei
Constanța Simionescu-Rîmniceanu

Gogu Tăsică este proprietar în Gramon. Are două părechi de case aici și o viișoară la Călugărenii din Prahova, moștenire dela părinți. Până mai acuma câțiva ani, a fost și slujbaș; dar firea lui puțin energică și blajină nu s'a putut împăca cu rigorile unui șef aspru și hursuz. De aceea, după ce i-a murit soția, s'a retras din serviciu, așa că astăzi trăește din o mică pensioară, din venitul caselor și cu ce-i produce via din Călugăreni.

Gogu Tăsică urmărise desfășurarea războiului nostru cu mare emoțiune. Se indignase și el de nepriceperea guvernului, fu cuprins de durere când am fost respinși din Ardeal, iar acuma o remușcare sinceră îl chinuia. Voise și el răs-

boiul, dar nici prin gând nu-i trecuse vreodată că ar putea să se isprăvească altfel decât cu victoria noastră. Afirmase și el în dreapta și în stânga că onoarea României cere ca să intrăm alături de Rusia în războiu, pledase adesea pentru Franța — dar, la dreptul vorbind, nu crezuse niciodată cele ce spunea și, dacă le spunea, era numai pentru că mai toți cunoscuții lui vorbeau la fel. Căci Tăsică era de părere că nu-i bine să mergi împotriva vântului.

Acuma, de o bucată de vreme, trăia în adevărată teroare. Auzise atâtea grozăvenii, aflate din gazete care e soarta celor învinși, încât, pe măsură ce înfrângerea noastră apărea tot mai vădit, viața îi devenea un chin. Când, în zilele lui Noemvrie, s'a convins că suntem pierduți, a încercat să fugă în Moldova. Dar și pentru asta trebuia mai multă dibăcie și chiar oarecare vicleșug pe care natura le refuzase eroului nostru. Căci numai cu greutate și cu primejduirea vieții puteai răsbate atunci în înghesuiala enormă dela gară. De aceea Tăsică, în două rânduri, s'a întors cu bagajele acasă. Apoi trenurile nu mai circulară și vești tot mai alarmante pătrundeau în Capitală. După prăbușirea frontului dela Argeș, Tăsică nu se mai îndoi că Nemții nu vor intra în București. Adevărul

și Universul — le cetea zilnic — își încetară apariția și strategii lor fugiră care încotro văzuse cu ochii. Din acest moment, groaza puse stăpânire pe sufletul lui Tăsică...

Ca să se mai liniștească, făcea adevărate anchete. Întreba pe fiecare ce crede despre ocuparea Capitalei; se interesa cum s'au purtat Nemții prin alte părți cucerite; ispitea pe moșnegi asupra întâmplărilor asemuitoare din trecut și cerceta cu mare râvnă pe refugiați. Voia să știe dacă armatele biruitoare ucid pe localnici, dacă dărâmă ori dau foc caselor, și cele povestite de unii oameni, siliți să fugă sub ghiulelele tunurilor — îi făceau părul măciucă. Adeseaori, noaptea, se trezea din somn spăimântat: orașe aprinse... bărbați ciopărțiți... copii cu mâinile tăiate... era canavaua pe care se brodau toate visele lui. Însfârșit apăru și proclamația care făcea cunoscut populației că guvernul pleacă la Iași, să pregătească victoria finală. Tăsică o ceti cu mare luare aminte, remarcând că oridecâteori guvernul vorbea de armatele năvălitoare, le numea „armate imperiale“ și le scria cu literă mare. Veni pe urmă și ordonanța Generalului Musteață, noul prefect de poliție, care vestea pe bucureșteni ca, în douăsprezece ceasuri, să predea armele, sub pedeapsă de împușcare. Gogu Tăsică duse la primărie, cum spunea ordonanța, o

pușcă cu oțelele ruginite, două pistoale vechi, lucrate în filigran de argint — moștenire de la buinicul — o tesacă de garda civică, o floretă cu bumb și un cuțit mare de bucătărie, care, prin dimensiunile lui, putea da loc la interpretări primejdioase. Apoi, mai făcând o revizie a arsenalului domestic, fugi repede peste drum și întrebă pe Domnu Ghiță Florian dacă toporul, cazmaua și târnăcopul nu pot fi socotite cumva ca arme. După asta, plecă la cafenea...

Aici află că Nemții au ocupat forturile, fără luptă, și că un parlamentar, cu ochii legați, a sosit în București, ca să someze orașul să se predea, iar dacă nu... va fi bombardat cu tunul 42. Gogu Tăsică se întoarse iute acasă și, tulburat de cele ce auzise, făcu o inspecție amănunțită locuinței lui. Se sui în pod: se uită pe după coșuri; se coborî în subsol... privi pe sub scară; cercetă beciul, oprindu-se lângă un butoiu defundat: nicăiri nu găsi loc potrivit pentru un adăpost ascuns. Străbătu și odăile de locuit. Aici îi veni o idee: odaia din fund avea sobă nemțească în care încăpea despicătura întreagă — dacă s'ar băga în ea? Încercă să-și vâre capul, dar trebui să-l scoată numai decât simțind că se înnăbușe. Cercă să intre cu picioarele, operația îi reuși tot atât de puțin. Atunci se gândi cu părere de rău: de ce n'a făcut

el o ascunzătoare la casă, neștiută de nimeni, afară de zidari care ar fi uitat-o? Hei, a văzut el în Vălenii de Munte un gherghir unde se doseau fetele și nevestele tinere când năvăleau Turcii. Ce lucru bun ar fi pe vremurile acestea! S'ar coborî acolo... cu mâncare pe două-trei zile... ar sta nemışcat... și dacă dușmanii nu i-ar dărâma casa... ori nu i-ar da foc... ar scăpa cu fața curată...

Dar dacă s'ar preface nebun? Să spuie vorbe fără șir, să râdă prosteste și să întoarcă ochii pe dos?... Poate... văzând un biet nenorocit... nu l-or tăia. El medită câțva timp. procedeu... dar la urmă... îl părăsi. În sara asta, Gogu Tăsică se culcă cu cugetul neîmpăcat pentru că ceruse războiul. Tocmai adormise, când o lovitură puternică în geam îl făcu să sară în sus. El întrebă cu glas alterat:

— Cine-i acolo?

Un glas răspunse din stradă:

— Gardistu.

Tăsică se făcu ghem:

— Ce este?

— Aprinde lumina și deschide ușile!

El întrebă din nou:

— Ce s'a întâmplat?

Sergentul zise:

— Trebuie să soscască Germanii !..

Gogu Tăsică își duse mâna la inimă. Se sculă repede și aprinse lampa. De mult nu mai văzuse lumină noaptea ! Deschise fereastra și se uită afară: toată strada era luminată. El se îmbracă cu mișcări înfrigurate socotind ce are de făcut. Desigur... drumul lor era prin partea locului, căci șoseaua Drăgănești-Alexandria, care trece prin Brașagadiru, dă în Bulevardul Mitropoliei... iar de aici până în Gramon... o nimica toată ! Viziuni sinistre îi apărură limpede înainte. Ii văzu călări, venind în goană turbată, dând iureș prin mahalale, cu sulile înainte, înfigând copii în ele, călcând peste trupurile drumeților; apoi oameni bărboși, cu ochi mici și sălbatici, ținând c'o mână de păr femeii care își strâng îngrozite pruncii la sân, iar cu cealaltă ridicând deasupra capetelor lor iatagane însângerate. Tăsică căzu în genunchi și zise cu glas fierbinte căutând cu ochii răsăritul :

„Dumnezeule, ai milă de noi !“

El se ridică hotărît. Un frig de gheață îl cuprinse: începu să clănțanească. În gât simțea un nod. Fără să știe ce face... turnă apă în pahar : dar sticla făcu un sgomot neobișnuit când o puse pe masă și paharul fu dus la gură cu mâna convulsivă. Apoi deschise un dulap, scoase geamantanul, așeză în el un rând de haine și albiturile trebuin-

cioase, vâri dedesubt o candelă de argint și șase lingurițe scumpe — moștenire de la maică-sa — luă toți banii pe care îi avea în casă, puse și mașina de ras cu tot dichisul ei, și câteva cutii cu țigări, închise geamantanul și chemă pe mama Leanca. Tăsică se uită la ceas: douăsprezece trecute... O bătrână intră în odaie...

— Mamă Leancă — începu Tăsică stăpânindu-și glasul și prefăcându-se că are de căutat ceva prin dulap — eu mă duc... dumneata o să rămâi aci...

Bătrâna se sperie :

— Vai de mine, Domnule, vrei să mă găsești moartă ?

Tăsică se uită urît la dânsa :

— Ce vorbe sunt astea ?

Femeia îi răspunse îngrozită :

— Aud că vin căpcăunii...

El se înfurie :

— Cine ți-a spus... mă rog... prostiile astea ?

Bătrâna întrebă cu toată simplitatea :

— Atunci... matale de ce pleci ?

Tăsică nu dete răspuns la o întrebare așa de precisă.

— Ascultă, Leanco — zise el muindu-și glasul — dumneata ești femeie bătrână...

— Așa-i... dar nu voiu să mor tăiată...

— Cine te taie, proasto ? Ascultă... Ai să faci cum zic eu... Ai să deschizi ușile și... oricine vine... mă 'nțelegi... oricine.. lasă-l înăuntru. Fă-le cafea. Pregătește-ți ibricul cel mare. Zahăr ai în dulap... e deajuns. Să le dai tot ce-or cerc... m'ai înțeles? Uite... ține două-zeci de lei... pentru dumneata...

Femeia luă hârtia din mâna stăpânului său.

— Eu... am nișică treabă — mai zise Tăsică — ...mă întorc numaidecât. Nu-ți fie frică...

Argumentul material convinse pe mama Leanca mai bine decât toate asigurările morale. Ea primi să rămâie singură, iar Tăsică își luă geamantanul și ieși pe poartă. După câtăva vreme, ajunse în Bulevard; apoi apucă pe o stradă lăturalnică și dădu în Antim. Pe aici toate casele erau întunecate. Din când în când el lăsa jos geamantanul, făcea exerciții gimnastice cu dreapta, cu stânga și.. pornea mai departe. Iși simțea gura coclită: neștiind ce să facă, aprinse o țigară. Deodată auzi la spatele sale :

— Stânge țigara, Domnule !

Tăsică tresări și se întoarse spăriat. Era gardistul :

— Pentru ce s'o stâng ?.. Este voie...

Sergentul îi răspunse aspru :

— Nu-i voie... Vrei să-ți tragă vreo bombă de sus ?

— Apoi de sus, se vede un fleac de scânteie, întrebă uimit Gogu Tăsică.

— Dar stelele cum se văd ? îi ripostă vajnicul gardian.

Lui Tăsică nu-i ardea de discuție și încă... de discuții științifice; aruncă țigara, dar remarcă în sinea lui contrazicerea: unul îi spunea să aprindă lumina, altul să stingă țigara. „Pentru asta am pierdut războiul“ — gândi el „totul merge halandala”. Și cotind când la dreapta când la stânga, ajunse la cheiu, de unde, trecând drumul, începe Calea Victoriei. Ideia lui era să se refugieze într'un otel din centrul orașului, pentru ca să-l găsească Nemții acolo. Și într'adevăr, peste câte-va minute, Gogu Tăsică intra la Hotel de France.

Portarul văzându-l la ora asta, cu geamantanul în mână, îl întrebă cu mirare dacă a sosit vreun tren. Tăsică îi mărturisi adevărul și-i ceru o cameră retrasă. Omul sui scările și-l conduse într'o odaie. Tăsică o aprecia din ochi, apoi întrebă pe însoțitorul său :

— Ce zici, sunt sigur aci ?

Portarul îi răspunse:

— Ca acasă la dumneavoastră.

Răspunsul era echivoc. Tăsică reținu înțelesul cel bun.

— Dar dacă Nemții cer odăi, întrebă el.

Celălalt spuse cu ton natural :

— Le dăm...

— Și... dacă sunt mulți, cu pasagerii ce faceți?

Portarul se gândi o clipă :

— Știu și eu ?.. O să facem cum zic ei..

— În cazul ăsta — reluă Tăsică — nu sunt sigur nici aci...

Portarul începu să se plictisească :

— O luați... sau n'o luați ?

Tăsică stătu la gânduri :

— Mă rog... ce crezi dumneata... o să se poarte rău cu populația ?

— De !.. Ce știi eu ?

— Cum crezi ?

Portarul ridică din umere.

— Să zicem că... se poartă rău... urmă Tăsică — unde aş putea fi eu în siguranță... completă ?

— Asta nu pot să știu.

— Ce zici de conu Alexandru ?

Ca să scape de dânsul, portarul îi răspunse :

— Acolo sunteți ca la Berlin.

Tăsică nu mai pierdu vremea. Dădu un bacșiș bun sfătuitorului, apucă energic geamantanul și scoborî scările cu însoțitorul său care se uita

ciudat la această speță de pasager. Ieși în Calea Victoriei. Pe drum se gândea: „Acuma la conu Alexandru e... lume de pe lume. Casa toată... luminată. Curtea... plină de oameni. Înăuntru... dame frângându-și mânilor și... domni palizi... gânditori. O femeie leșină. Conu Alexandru umblă de colo până colo... strânge mânilor cunoscuților... îmbărbătează pe unul... dă un pahar cu apă altuia”. Tăsică se opri, lăsă jos geamantanul, își scutură dreapta și zise: „Și... gazetele... mizerabilele!... îi ziceau trădătorul!...” El fixă o stea apărută printre nouri, se scutură de o presimțire urită și luându-și din nou bagajul, porni mai departe...

Când a ajuns în strada salvatorului său, ceasul arăta două și jumătate. Dar... ce însemnează asta? La conu Alexandru, întuneric besnă. Nu se vedea țipenie de om... nici înăuntru, nici în curte. El se opri înaintea porții și, cu pași înceți, trecu pe lângă ostrețele de fier. Intuneric... în toate părțile. Numai într'o odaie dela subsol... puțină lumină. Gogu Tăsică se întoarse și se opri nehotărît înaintea grilajului înalt. Când atinse clanța porții, simți o mână pe umăr:

— Cine ești dumneata?

Tăsică răspunse cât putu mai satisfăcător arătându-și și strada și numărul casei. Gardistul însă,

care de mult îl observa din umbră — nu se mulțămii cu asta :

— Pe cine cauți ?

Tăsică zise ținându-și firea :

— Vreau să intru aci.

— La conu Alexandru ?

— Chiar la dumnealui.

Sergentul se uită mai de aproape la mutra acestui vizitator nocturn, apoi aruncă o privire și asupra geamantanului :

— Și... ce-o să faci dumneata la ora asta... la cuconu Alexandru ?

— Vreau să intru înăuntru...

— Bine... înțeleg eu... da-i vorba cu ce plan ? Asta-i !...

Și nelăsându-l să-și spuie planul, omul ordinii adăugă :

— Te cunoaște conu Alexandru ?

Tăsică se gândi o clipă, apoi zise :

— Mă cunoaște...

Minciuna era numai pe jumătate: la o alegere, conu Alexandru vorbise câteva cuvinte cu dânsul.

Sergentul accentuă :

— Zici că te cunoaște boeru...

Gardistul deschise portița și Tăsică intră în ogradă sub privirile lui neîncrezătoare. El ocoli

întrarea principală și se îndreptă spre geamul cu lumina. Se uită înăuntru... nu văzu pe nimeni. Veni apoi în față... la portalul principal.. și... fie ce-o fi... trase cu putere de mânerul soneriei. Și lăsând geamantanul jos, așteptă. În dosul casei, răsunară încurând pași greoi și un om cu gulerul ridicat la surtuc veni lângă dânsul. Tăsică apucă geamantanul. Noul venit se uită și el foarte de aproape la mutra lui Tăsică, apoi îl întrebă :

— Ce vrei, Domnule ?

— Am venit la dumneavoastră, începui Tăsică...

— Pentru ce ?

Și omul își lăsă privirea de la chipul musafirului la bagajul său.

— Uite ce e — zise Tăsică umilit — pot să intru și eu înăuntru ?

De astădată cel cu gulerul ridicat întrebă cu mirare :

— Să intri înăuntru ?

Tăsică îl lămurii cam intimidat :

— Da... ori unde... în bucătărie.. în spălătorie.. indiferent... Nu pretind nimica... numai să intru.

— Înăuntru... aci ?

— Da.

Din portiță sergentul asculta convorbirea.

Omul casei întrebă și mai mirat :

— Și, mă rog, pentru ce vrei să intri înăuntru ?

— Să mă găsească Nemții la dumneavoastră.
Și Tăsică tuși în palmă.

Reprezentantul lui conu Alexandru căzu pe gânduri, apoi aspru :

— Nu se poate, Domnule !

Tăsică răspunse :

— Atunci... să mă lași să rămân aci..

— Unde ?

— Uite... aci... lângă scară.

— Nu se poate, Domnule.

— Nici în curte ?

Omul se uită cu dispreț la bagajul lui :

— Nu se poate.

— Vasăzică... nu se poate ?

— N'auzi că nu se poate ?

— Foarte bine... am crezut că se poate... dacă zici că nu se poate.. nu-i nimica.. Nu trebuie să te superi. Mă duc. Noapte bună !

Tăsică salută adânc pe omul cu gulerul ridicat și porni spre ieșire, cu geamantanul în mână. Aici socoti prudent să dea un bacșiș sergentului și scoțându-și și înaintea lui pălăria, apucă încetșor pe lângă gardul de fier. Ciudat ! Parcă era mai liniștit ! Apoi, luându-și de samă, se întoarse îndărăt și tăind bulevardul cel nou, ieși în Calea Victoriei, cu geamantanul în mână. Tăsică se uită la ceas: trei și un sfert. Să se întoarcă acasă... era

prea târziu. El intră la un otel, peste drum de Episcopie, luă o cameră, se desbrăcă și se vâri în așternut. Emoțiunile nopții îl obosise: adormi îndată. Dimineța, când era ziuă mare afară, își luă din nou geamantanul și porni cătră casă.

.
Astăzi, Gogu Tăsică râde singur, când își aduce aminte. Inșă... tot e mai bine să nu-i pomenști nici de Nemți... nici de întâmplarea cu conu Alexandru...

JALNICA TRAGODIE A CĂPITANULUI
PONTBRIANT

JALNICA TRAGODIE A CAPITANULUI PONTBRIANT

Doamnei Elena Nenițescu

Când Raoul de Pontbriant, căpitan de aviație, primi ordinul să plece în România ca să lupte pentru cauza franceză, fu cuprins de o ușoară amărăciune. Nu că războiul ar fi lost aici mai primejdios, — Căpitanul era un militar brav — ori că greutățile vieții erau mai mari, ci fiindcă avusese o impresie vagă că se aruncă în necunoscut. Auzise de România și știa despre dânsa că voise Macedonia. Acest lucru îl aflase într'osară la Chat noir, pe vremea ultimului conflict balcanic, când Charnier, mucalitul Charnier, înveselise publicul cu ghiduşile lui. Desigur, numărul cel mai reuşit din program a fost atunci „Rezolvirea chestiunii Orientului”. Charnier a venit pe scenă într'un frac cam flenduros, cu

panalonii scurți, de i se vedeau ghetetele scâlciate, cu jobenul nou-nouț, iar dinapoi, îi atârnavă niște cotrențe. Și când unul i-a întrebat:

— Qui est-tu ?

Charniér a răspuns cu ifos :

— Je suis roumain.

— Et... que veux-tu, mon ami ?

— Je veux la Macédoine.

Și saluta caraghios, cu spatele la public, râdîcând cilindrul cu eleganță. Iar când se îndoia, printre cozile fracului, i se vedea... tricoul. Ei, nu.. a fost plin de haz, je vous assure. Pe lângă asta, Căpitanul mai cetise Flamboche a lui Richepin și încă un roman, în care de asemenea eroul Gregore Tandarescu, un cavaler de industrie internațional, era moldovalaque. La început Căpitanul nu știuse ce înseamnă „moldovalaque” și crezuse un moment că în argou european cu vorba asta se designează indivizii de speța celor din Flamboche. Interesându-se însă a aflat cu surprindere înțelesul, așa că atunci a mai căpătat ceva noțiuni despre România. Și Căpitanul Pontbriant, legând cele dobândite de curând cu cele știute mai de mult, râse încă odată de tricoul lui Charnier.

Dar atunci... ce fel de popor sunt Românii ăștia ?

Intrebarea era cu atât mai legitimă, cu cât și alte cunoștințe anterioare îl făceau să încline cătră un singur răspuns. Căci tot în sara când văzuse pe Charnier, un alt număr din programul reprezentăției de la „Măța neagră“ alcătuia următoarea scenetă: Apar doi domni bine îmbrăcați. Discută violent. Se insultă reciproc. Se provoacă la duel. Găsesc imediat două pistoale. Cine să tragă însă întâiu? Tocmai se arată un trecător. E rugat să rezolve problema. I se dă o piesă de cinci lei, pentru pile ou face. Noul sosit ia moneda, se uită la zimți, o aruncă în sus, dar... lucrul naibei... nu mai cade jos! Cei doi combatanți sunt foarte mirați. Ei cercetează personajul din cap pân'în picioare. Și iarăș:

— Qui êtes-vous, Monsieur?

Dar unul din ei, iluminat subit:

— A! vous êtes roumain...

Și, deoarece toate cunoștințele asupra acestui subiect abundau numai într'o singură direcție, Căpitanul Pontbriant făcu următoarea reflecție: „Nu... desigur... nu se poate ca toți românii să fie la fel". Dar când comandantul său i-a anunțat că trebuie să plece în România, lui Pontbriant i-a apărut înainte flendurile lui Charnier și piesa de cinci lei, sfeterisită. *Insfârșit... vogue la ga-*

lère! Se va duce acolo undé-i ordonă patria. Și dacă cauza franceză cere ca el să moară departe de scumpa lui Franță, între neamuri barbare și necunoscute... nom d'un nom... tant pis pour lui! Când însă a cetit ordinul de plecare, în care i se spunea să se oprească la Bucarest. Căpitanul a fost cu totul încurcat. Vasăzică... atunci... în Bulgaria trebuie să se ducă, nu în România. Or, Bulgaria era aliata boșilor... sau el nu mai pricepea nimic. Acest quiproquo trebuia numaidecât limpezit. Intrebând timid pe superiorul său unde este eroarea, ofițerul râse și zise:

„Mais non, mon ami! Bucarest... c'est la Roumanie...”

Pe drum, prin una din acele operații mintale, pe care o explică numai persistența unei idei, își aduse deodată aminte că cetise mai demult în „Lanternă” lui Rochefort că Bucarest este capitala Bukharei! De astă dată o încurcase chiar de tot, căci Bukhara.. o știa el bine că-i tocmai în Tartaria.. Iată de ce, când ajunse acasă, deschise cu nerăbdare dicționarul universal al lui Bouillet, la cuvântul Bucarest, pentru a afla ceva sigur și pozitiv despre orașul în care avea să trăiască. Aici, la pagina 297, ceti:

„Bucarest, adecă Orașul Veseliei, vechiul Thia-

nus, capitala României. Arhiepiscopat grecesc, școală grecească, colegiu francez, bibliotecă. Oraș întins, dar prost zidit. 60 de biserici, 20 de mânăstiri, 30 de caravanserauri“...

Pontbriant închise încetîșor volumul. Cuvîntul din urmă îi evocase orientul pe care-l cunoștea din descrierile lui Pierre Loti. Așa dar... va trăi printre oameni cu caftane lungi, cu burnuzuri... legați la cap cu turbane bariolate... împodobite cu pene de struț. Apoi... cadâne misterioase... dar cu atîta mai poetice... Și muezinul... vestind cu glas tare, din vârful minaretului, ceasul rugăciunii... Un lucru îl intriga mai ales: „Ce poate să însemne sobriquet-ul de „oraș al vseeleii“? Insfârșit... ar fi preferat să rămâie în Franța; dar, pentru că ură pe boși, se pregăti de plecare...

Tocmai în vremea asta, ziarele din Paris, după ce cântase osanale în onoarea noii aliate, care trebuia să aducă victoria finală, anunțau cu litere groase că armatele generalilor români Zethon și Thierco au pornit ofensiva cu mare succes. Raoul de Pontbriant ceti cu interes informația — căutînd să reție numele bravilor învingători — se bucură de isprăvile generalilor numiți și remarcă — nu fără oarecare surprindere — că Zethon și Thierco sunt mai de grabă numiri euro-

pene decât arabe ori turcești. Pasă-mi-te, ortografele generalilor Zottu și Iliescu ajunseseră pe malurile Seinei puțin cam alterate...

Căpitanul Raoul de Pontbriant era un militar curajos; doborîse trei aeroplane inamice, primise medalia militară, iar acumă spera să se distingă din nou pe un front îndepărtat. El își luă un călduros rămas bun dela logodnica lui, M-lle Marie-Françoise Bien-Aimée, asigurând-o că, la întoarcere, o să-i poată arăta strălucind pe pieptul lui Legiunea de onoare. Apoi plecă spre România luând drumul cel mai scurt.

El se imbarcă la Havre și debarcă în Brighton, în frumosul Brighton, London super mare, cum i se mai zice, iar trecerea Mânecii o făcu în siguranță completă. Din sudul Angliei, porni cu drumul de fier înspre miazănoapte, prin Londra-Nottingham-Edimburg, străbătând Regatul-Unit în toată lungimea lui. Ajungând la coasta nordică a Scoției, luă vaporul din nou, trecu pe lângă Mainland, Sanda, Westra și celelalte insule din arhipelul Orcadelor — unde plouă veșnic — apoi pe lângă cele o sută de ostroave ale Shetlandelor, iar de aici, apucă cu oarecare grijă prin

Marea Nordului, spre fiordurile din Bergen, cam pe unde curge Gulf-Streamul. Sosit în Norvegia, se sui în tren, pe linia Bergen-Kristiania-Stockholm, străbătând carevasăzică amândouă pungile Peninsulei Scandinave, în părțile lor cele mai umflăte, pentru ca din capitala Suediei s'o iee pe urmă pe lângă golful Botnic, drept în spre nord, tocmai pân' la Haparanda. Aici se opri o zi, ca să vadă aurora boreală și să viziteze observatoriul meteorologic pentru înregistrarea fenomenelor polare. După asta, se lăsă în spre miazăzi, printre lacurile și bălțile Finlandei, pân' la Petrograd — cum numise Tarul Petersburgul, ca să facă sânge rău Nemților. Odată ajuns aici, drumul către România se scurtase simțitor. Din orașul lui Petru, Căpitanul luă iarăș calea cea mai scurtă, pentru Bucarest, prin Moscova și Kiev, pân' la Odessa, iar din Odessa, prin Basarabia, ajunse la Ungheni; și trecând podul ce despărtea imensa împărăție a țarilor, de mica noastră țărișoară, Căpitanul Raoul de Pontbriant puse în sfârșit piciorul pe pământul ospitalier al României, în orașul Iași, despre care nu mai auzise până atunci și a cărui existență nici n'o bănuia. Dar pân' la țelul călătoriei, mai era încă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, oaspetele nostru ajunse nevătămat în „Orașul Veseliei” după o că-

lătorie, pe apă și pe uscat, de 5 săptămâni, 3 zile și 10 ore, fără să socotim și micile lui popasuri...

În București, Căpitanul Pontbriant a avut oarecare surprinderi plăcute. L-au impresionat palatele mari, stradele populate, dar mai mult încă maghernițele joase, care alternau cu clădirile imense, și locurile virane, acoperite cu necurățenii. Lume... aproape ca și în Franța... c'est drôle... tout de même. Turbane... nu, șalvari misterioși de loc! Dimpotrivă: domni emabili, unii din ei silindu-se să graseieze cași dânsul, dame gentile, vorbind limba lui în perfecție și iubind Franța — a h... la France... jusqu'à la folie!—saloane elegante... ospitalitate ideală... însfârșit... ce să mai lungim vorba, Căpitanul a uitat cadânele cu ochi acoperiți, ba, dacă trebuie să fim drepți, n'a trecut mult și puțintel a fost uitată și M-lle Marie-Françoise Bien-Aimée...

Aviatorul nostru s'a instalat comod la Athénée-Palace. Aici a întâlnit camarazi cunoscuți, veniți mai înainte: sublocotenentul Pierre de Lannoy, locotenenții Henri Courteline și Jean Forestier, căpitanul Edmond de Pommery și încă doi-trei ofițeri distinși și tovarăși plăcuți. Veniseră cu toții să ne apere de loviturile aeriene ale boșilor.

Incurând a sosit în acelaș otel și o aleasă so-

cietate de ofițeri ruși, așa că Dubla Alianță, care se închegase încă de pe vremea lui Felix Faure, în capitala Impărăției Nordului, se întărea tot mai mult în „Orașul Veseliei”. Raoul de Pontbriant se convinse repede că porecla capitalei noastre este bine meritată. Căpitanul se simțea cât se poate de mulțămit. Făcuse cunoștințe numeroase, legase prietenii solide și începuse să rupă și câteva vorbe românești. El întreba foarte nostim: „ci mai faci?” și pronunța destul de corect „țuica batrina”; iar batrina știa că înseamnă *vieilles, chargée d'ans*. Și când, înainte de prânz — de cină nu mai vorbim — toți acești distinși oaspeți ai Capitalei se adunau la consumul lui Ciobanu, împreună cu reprezentanți din bune familii ai armatei române, cu atribuții la partea sedentară, atunci, parole *d'honneur*... era un moment foarte plăcut par exemple. Incurând se stabiliră două locuri mai frecventate de cătră această selectă companie: în orele liniștite — indiferent dacă erau anfe ori post meridiane — la bodega lui Ciobanu, unde se și amenajase o odăiță din dos, anume pentru aviație, iar în orele tulburi, când boșii planau deasupra Orașului Veseliei — în subsolul de la Athénée-Palace, care avea boltă masivă, cu bârne groase de fier și tavan de beton armat...

Dar când Raoul de Pontbriant a văzut aparatele noastre de sburat, pe care guvernul le adusesese din Franța, a rămas indignat. Nu erau aeroplane ci... bigre. c'était de la vieille ferraille !. iar comisiunea care primise aceste lucruri netrebnice, trebuie să fi fost alcătuită, după părerea Căpitanului, din sales coquins. Primul-Ministru a asigurat însă pe aviatori, că Ministerul de războiu a comandat aparate Voisin, Farman și Nieuport, că s'au luat toate măsurile ca Franța să elibereze mașinile corespunzătoare, dar că vor mai zăbovi ceva, trebuind să facă un ocol pe la Capul de Bună-Speranță și prin Oceanul Indian, iar de la Port-Arthur, cu transiberianul, vor sosi direct la București. Până atunci însă guvernul urcase tunuri și mitraliere pe case, care, dacă n'au avut o acțiune eficientă asupra siguranței orașului, au îmbolnăvit în schimb pe cei cu nervi mai susceptibili și au ucis câteva duzini de imprudenți..

Intr'o zi, Căpitanul Pontbriant fu însărcinat de Marele Stat Major al Armatei să ducă un ordin comandantului din Teleorman și să aducă la Cartierul General știri însemnate, privitoare la mișcările inamicului. Căpitanul se ridică cu biplanul său, făcând frumoase evoluții deasupra Capitalei — ziua era liniștită în toate provinciile — apoi

În direcția înspre Turnu-Măgurele. Pe la mijlocul drumului, motorul începu însă să sbârâie cam suspect, iar helicele deveneau tot mai vizibile. Căpitanul, neliniștit, se ridică în picioare. Ce să fie asta? Benzină e de ajuns... Ciudat... O pană de motor... *sacré-bleu... ventre-saint-gris!*.. Trebuie să aterizeze... Și el ochi un loc potrivit, începând să se lase în jos cu mașina...

În vremea asta, Marin Tache Opreșoiu, poreclit și Buzatu, și Stancu Gavrilă rupeau câțiva știuleți dintr'un ogor cu porumb. Opreșoiu poartă căciula mare, lată în fund, de care nu se desparte nici vara, — obicei moștenit de la tatăl său, care și el probabil că-l ținea din bătrâni. În ziua aceea, i se păruse cam rece și își luase și cojocul. Așa investit, părea ca și strămoșul său de la Dunăre, pe care l-a cântat fabulistul... *un ours, mais un ours mal léché...*

Pe când gospodarii noștri își făceau meșteșugul în tăcere, aud o sbârâitură deasupra capului lor, și amândoi ridicară ochii în sus. Cum văzu aeroplanul, Opreșoiu zise către tovarășul său:

— Uite mă...

Celălalt răspunse:

— E d'ăia de ne ucide copiii !...

— Să ne pitim, Stancule... că ne svântă.

Și ei se cinchiră jos, în porumbiște.

Mașina urma acuma o linie oblică, al cărei capăt era tocmai pe locul unde se găseau cei doi săteni. Și într'adevăr, Raoul de Pontbriant se lăsă jos, chiar la marginea ogorului, numai la câțiva pași de opincile lui Gavriliță. Căpitanul sări din aparat, iar țăranii urmăreau cu atenție mișcărilor lui. Oprîșoiu întrebă încetîșor pe Gavriliță :

— Oare să aibă d'alea... mă ?

— Mitrailere ?

— Ei...

— Nu se vede...

Oprîșoiu se gândi o clipă :

— Ce zici, mă Stancule... te ghizui ?

— Noi suntem doi și el unu...

Oprîșoiu se hotărî :

— Sloboade brâu !...

Ei se descinseră de brâie și, pe când Căpitanul, necăjit, sucea și învârtea la mașină, Gavriliță tupilându-se ca o pisică, îi sări în spate, spre marea spaimă a franțuzului, iar Oprîșoiu alergă cu brâu, să-l lege... Pontbriant, văzându-se prins, strigă din răputeri :

— Français !... Je suis français !

Oprisoiu întrebă pe Gavrilă care-l strângea vârtos:

— Ce zice, mă?

— El știe. Nu te sbate... soacăță... c'ai încăput în labele mele!...

Frânțuzul răcnea mereu, încercând să reziste:

— Français!.. Ami!...

Oprisoiu îi aruncase brăul peste cap, și acuma îl înmoda sdravăn cu genunchiul...

Dinspre sat, câțiva bărbați, care urmăriseră sborul aeroplanului, veneau în goană la locul unde se frământau cei trei. În frunte, era Ghiță Roșu, om buclucăș și rău, iar la urmă, o droale de femei și copii se grăbea la priveliște. În câteva salturi, Ghiță Roșu fu pe câmpul de luptă. Cum îl văzu, frânțuzul îi răcni și lui la ureche sperând că măcar el va înțelege:

— Français!..

Dar Roșu îl lovi cât ce putu cu palma peste gură, strigându-i:

— Ce-mi sbieri în ureche, boanghină, paștele lui tată-tău...

Asta... a fost semnalul. Pontbriant fu trântit jos, târît, călcat în picioare, îndemnându-se unii pe alții:

— Dați-i, mă... că ne omoară copiii!

După ce-l tăvăliră de ajuns, lui Ghiță Roșu îi veni o idee și porunci oamenilor :

— Destul !

Apoi adresându-se Căpitanului, care stătea trântit la pământ, zise cu un gest marțial :

— Prizioner !

Și el încercă să-l rădice de jos...

Pe când Ghiță Roșu se căznea să-l puie pe Căpitan în picioare, tot dinspre sat, un om gros, ținut de-o altă ceată de copii, venea mai repede decât îi permitea corpolența. Era Domnul Gheorghe Bălan, primarul comunei. Cum ajunse lângă mulțime, zise solemn :

— Dați-vă cu toții într'o parte...

Și Domnul Bălan, ajungând grav lângă Pontbriant, se lăsă puțin pe vine și se uită cu mare atenție la cel legat... Căpitanul deschise ochii și gemu încetșor :

— Français...

Domnul Gheorghe Bălan, acu vreo 38 de ani, învățase câteva luni o clasă de gimnaziu : el pricepu rostul vorbeii. Pentru a se convinge însă pe deplin, întrebă pe aviator, oarecum în limba lui :

— La dumneata... este... francezi ?

Căpitanul dădu din cap, mișcându-și abia buzele :

— Français...

Primarul îi răspunse vorbind tare, ca să pri-ceapă :

— Să dresăm proces verbal.

Apoi socotind pe degete :

— E prietin României... Ce-ați făcut, mări?

Și adresându-se colectiv :

— Oților... l'ați mâncată răă iript ! Acu o să ne declare rășboiu și franșuzu...

După ce aviză chestiunea din punct de vedere diplomatic, Domnul Bălan răcni fără să se adreseze anume cuiva :

— Repede o targă... că vă rup cu dinții !

Căpitanul Pontbriant fu deslegat, pus în picioare și susținut cu grijă de cătră calăii săi. Gura îi era plină de sânge. El se uită în ochii lui Oprışoiu și zise fără ură :

— Sauvage...

Oprışoiu, scărpinându-se în cap prin căciulă, întrebă pe Gavrilă :

— Ce 'ice, bă ?

Targa fu înjghebată numaidecât, Căpitanul lungit pe dânsa, iar Oprışoiu și Ghișă Roșu, ca un iel de ispașă, îl transportară încet, acasă la Domnu Bălan. Aici fu așezat cu grijă în pat, cercetat și bandajat și, după câteva zile, mai între-

mându-se puțin, fu trimis la București pe cheltuiala comunei...

Guvernul român a fost tare mișcat de nenorocirea aviatorului, iar miniștrii nu știau cum să liniștească colonia franceză. Căci colegii Căpitanului, după cele întâmplate, fiind de părere că viața lor nu mai este sigură în mijlocul acestui popor, declarară ritos că nu vor să mai apere Capitala. Și, într'adevăr, în ziua accia ofițerii ruși au fost văzuți singuri în odăița de din dos...

Ministrul de externe propuse să se dea Căpitanului Pontbriant o decorație mare, iar celorlalți unele mai mici — asta pentru a liniști spiritele tulburate. Dar guvernul cerând scuze, aduse la cunoștința Căpitanului că, în urma acestui incident regretabil, toate măsurile necesare au fost luate pentru ca populația rurală să nu mai confunde un aeroplan amic cu unul dușman. La care, victima ignoranței țărănești, adunându-și indignarea de care mai dispunea, a întrebat sculându-se pe jumătate :

— Fichtre ! De ce n'ați făcut-o înainte ?

Căpitanul a fost bine îngrijit. Trei zile fu ținut în prostiri cu gheață, frecat, îmbăiat, hărăpsit; guvernul i-a pus pe socoteala șa doi dinți de aur, în locul celor de os; ofițerii luau zilnic in-

formații, iar câteva dame mari se interesau personal de tămăduirea lui. Rezultatul îmbucurător n'a întârziat să se arăte: după trei săptămâni de căutare conștiincioasă, Căpitanul s'a dat jos din pat. Vindecat fizicește, el păstra o ușoară melancolie, și când râdea, i se vedea aurul guvernului. Iar când se deschidea vorba de incident, Căpitanul gândindu-se la manierele lui Oprisoiu și ale lui Ghiță Roșu, zicea clătînând cu neîncredere din cap: „Ce sont des rudes sauvages”. În sfârșit... bărbați emabili... țuca batrina... dame gentile... et coetera... et coetera... totul contribui ca aventura să fie în cele din urmă aproape uitată. Și... nu trecu mult, și Căpitanul Pontbriant primi a doua însărcinare din partea guvernului român...

Evenimentele se precipitau. Nemții pătrunseseră pe la Surduc, rupseseră frontul la Jiu și se lăsau înspre Filiași și Craiova cu o înțeleală, împotriva căreia pentru moment nu se putea face nimic. Se vorbea din nou de abandonarea Olteniei, și din pricină că apărarea era zădarnică, și pentru ca să scurteze frontul, punându-se Oltul ca un hotar strategic. Părerea fu însă și de astădată părăsită, iar comunicatele guvernului, alcătuite în doi peri, erau mai de grabă optimiste...

Toce mai acuma Raoul de Pontbriant fu însărcinat să ducă la Corabia un ordin urgent, de la care Statul Major aștepta respingerea inamicului. Pentru a doua oară Căpitanul nostru se sui pe aparat, care iarăș pluti lin deasupra Capitalei. Apoi el porni în sbor susținut în direcția hotărîită, gândindu-se la Franța, la luptele de pe frontul apusan, la M-lle Bien-Aimée, la plăcerile lui din București, la Marin Opreșoiu. După o călătorie, fără nici un accident, în depărtare, apăru pe țărîmul dunărean și orașul Corabia. El se lăsă jos, pe o câmpie din marginea târgului, unde văzuse o tabără militară. Imdată ce atinse-pămîntul, Căpitanul sări sprinten din mașină făcînd semne cu batista...

Patru-cinci soldați alergară înaintea lui cu puștile întinse. Pontbriant mergea fără grijă, dar cînd fu la o mică distanță, recunoscîu cu uimire căștile prusiene. Era inamicul care ajunsese aici fără să știe nici aviatorul nici guvernul care-l trimisese. Căpitanul a fost declarat de astă dată *gefangen* și dus în lagăr. Aici fu cercetat cu deamănuntul, ordinul salvator îi fu luat și inamicul cetîndu-l făcu mare haz. Întrebat asupra unora și altora, el nu răspunse nimic : stătea sumbru, ca un om în reculegere. După ce Nemții l-au ținut cîtva timp la

Corabia, l-au trimis în Germania și, fiindcă iu-
sese prins pe frontul român, a fost închis la Cre-
feld, împreună cu prizonierii români. Această cir-
cumstanță îi mărea nenorocirea. El trăia retras,
veșnic gânditor, nu vorbea aproape de loc, nu lega
prietenie cu nimeni. Iar când se deschidea vorba
despre Români, fără voie îi venea în minte chi-
pul lui Opreșoiu și al lui Ghiță Roșu și atunci zicea
invariabil:

„Ce sont des rudes sauvages!”

LA DOMNU NAE

LA DOMNU NAE

Doamnei Ana Kogălniceanu

Mă rog, dumneavoastră mai pricepeți ce-i cu războiul? Eu mărturisesc că m'am încurcat de tot. Victoria finală, pe care Anglia ne-o făgădu-este de atâta vreme, văd că anevoie s'arată. Pe urmă tăvălugul rusesc s'a stricat și, după cât în-teleg, bolșevicii n'au să-i facă meremet. Pe Wil-son mi s'a urît de când îl aștept: mă tem că se lasă greu. Incai cu amicul nostru Neculai, lucrul e și mai breaz: a fost proclamat țar peste închiso-riile Siberiei, sau a rămas tot polcovnic Romanov? Dar Cadorna unde se va opri? Și Brătianu pe unde va scoate cămașa? Vă declar că la toate întrebările acestea nu pot da nici un răspuns. Și, fiindcă de mult n'am văzut pe Domnu Nae, cel

mai nimerit lucru, s'aud și cuvântul său. Iată pentru ce m'am dus eu la dumnealui...

Când am ajuns la casele prietinelui nostru — stă în Precupeții Noi — cucoana Veta, consoarta dumisale, mi-a spus codindu-se puțin, că dumnealui e jos, ocupat cu ale gospodăriei. De oarece ne cunoaștem de mult și nu mai facem iasoa-ne unul cu altul, m'am scoborît în subsol. L-am găsit pe Domnu Nae departe de orice preocupății politice: punea varză la înăcrit. Stând pe un scam, cu mânecele suflecate, cu un șorț văr-gat pe dinainte, pentru ca să-și cruțe îmbrăcămiu-tea, cu fesul pe cap, ca să-și apere partea slabă de răceală, Domnu Nae, în fața unui morman de varză și a tradiționalului butoiu, era absorbit în treabă. Cum m'a văzut, s'a bucurat tare mult, dar — om cilibiu — eticheta l-a silit să îndepli-nească formele ei de rigoare :

— Ti !... cum m'ai găsit... să mă ierți că te primesc aci...

— Ce are a face, nene Nae, am răspuns eu. Intre prietini... merge. Nu te jena: fă-ți treaba înainte. Da frumoasă varză !...

— Am izbutit cu chiu cu vai să pun mâna pe dânsa și... mi-a fost frică să nu se strice. Ia stai jos... dar unde să te pun ?

Și Domnu Nae se uită cercetător împrejurul său.

— Uite... stau foarte bine ici — zisei eu — și trăseci o buturugă uscată pe care mă așezai.

— Vezi, mă rog, să nu-ți rozi pantalonii... că acuma-s tare scumpi — mă povățui Domnu Nae purtându-mi interes. Apoi : „Ei, ce mai e nou ?“

Și fără să mă lese să-i dau vreun răspuns, adăugă :

— Da știu că ne-o făcură Talienii...

— Ce-i dreptul... ne-o făcură.

— Ti, Domnule !... Așa bătaie... mai rar, ce-vașilea.

— E ceva de speriat !

— Dacă s'au știut nevolnici, zise Domnu Nae tăind dintr'o dată o căpățână de varză, ce-au căutat în răsboiu ? Să fi stat frumușel acasă... să mănânce macaroane și... să cânte Trovatore... Asta da !

— De !...

— Acuma trage-i bătaie, Neamțule, pe Svâr... pe Câr...

— ...și pe Mâr.

— O să fie revoluție, Domnule !

Și nenea Nae amenințând cu rădăcina unei verze, își pișigăi glasul :

„Porca Madona, siamo frecati!“

Eu, imitând pe Domnu Nae:

„Figlio d'un cane... sporcaccione di Cadorna!”

Apoi luându-mi de samă:

— Nene, nu trebuie să râzi de Talieni. O fi fost vremea rea...

Dar Domnu Nae se răsti indignat:

— Ce face?... Da Nemții ce vreme au avut? Că doar nu și-or fi făcut pentru dânșii un cer frumos...

Eu zisei râzând:

— Mai știi? Te pui cu tehnica nemțească?

— Mi se pare însă — reluă Domnu Nae — că și Nemților dumitale le-au cam frecat ridichea în Franța...

— Cam așa mi se pare și mie...

— Ori... vorba aia... asta n'are a face...

— Tocmai.

— Eu nu știu, frate... și Franțujii ăia...

— Apoi ei așteaptă pe Americani...

Domnu Nae, la auzul acestui nume, trânti o varză în poloboc. — Ia să mă scutești cu Americanii, zise dumnealui furios. Auzi dumneata? Cică ei în 1920 o să fie gata!... Apoi, Domnule, îi așteaptă Neanțu până atunci?

Și, potolindu-și mânia, așeză căpățâna de varză năpăstuită la locul unde se cerea...

— Cred că s'or fi înțeles cu Nemții, am răspuns eu... că'n diplomație nu-i întrece nimeni. Acu... vasăzică... le-am trimis și noi un diplomat strașnic...

— Pe cine ? Pe ăl cu clistiru ?

— Ce are a face, zic.

— Aci... ai adus-o bine.

— Ș'apoi... uite că și Brazilia a declarat războiu... am zis eu.

Domnu Nae scoase din buze un sunet cunoscut, ca să-mi arăte cât prețuește dumnealui acțiunea războinică a Braziliei. Și.. lămurindu-mi ideia:

— Să ne slăbească, Domnule Mitriță. Să-și vadă dumnealor de nevoile dumnealor, și noi... de păcatele noastre.

Vasăzică Domnu Nae e cu totul schimbat. In ce privește pe Americani, nu mai e intervenționist: a ajuns acuma la doctrina lui Monroë.

Și meditând probabil urmările principiului său politic, Domnu Nae alese o varză înfoiată, o curăți cu meșteșug de îmbrăcăminte ei de prisos, și despiciând-o frumos, așeză în puțină cele două jumătăți, în două locuri goale, rezervate parcă anume pentru ele.

— Nene, întrerupsei cu tăcerea — oare acțiunea lui Wilson să aibă vreo consecință politică?

Domnu Nae îmi răspunse :

— Dacă vrei să ai varză bună... să-i dai sare de ajuns. Mai bine să 'ntreacă nițel... nu strică... altfel se moaie.

— Altăceva ce-i mai pui, am întrebat eu, lăsând baltă acțiunea lui Wilson.

— Hrean... sămânță de mărar și... boabe de porumb... știu de la tatăl meu — Dumnezeu să-l ierte — pritoceală cât de des... și pe urmă... să-i bei zeama. Șampanie, Domnule Mitriță... nu alta!

— La noi se pune felii de sfeclă, am răspuns, ca să nu rămân nici eu mai pe jos.

Domnu Nae fu încântat:

— Și asta-i bun... îi face zeama ca vinul cel profiriu... Nu e rău.

Și îndesând cu amândouă mâinile varza, pentru ca săncapă cât mai multe căpățâni în balercă, Domnu Nae zise mai mult pentru sine :

— Strașnică fugă... porco di Bacco!

Apoi, adresându-se mie :

— Acu să fie un Galibaldi...

— Au pe Cadorna, zic eu.

Pentru a doua oară Domnu Nae scoase din buze sunetul prea cunoscut, de astădată că să-mi dea o idee de valoarea lui Cadorna. Apoi, aducându-și aminte de ceva :

— Mă rog... ce-i cu drepturile Ovreilor?

— Trebuie să le dăm.

— Pentru ce ?

— Nu mai merge...

— Doar nu ne silește nimeni...

— Cum nu? Ne silesc Rușii.

— Ce treabă au ei cu noi ?

— Doar suntem aliați...

— Cum așa?

— Uite așa.

Domnu Nae se înfuriă :

— Nu dăm nimica... Cui îi place...

— Și acumna Bulgarii vor să ne iei și Dobrogea, am zis eu.

— Asta n'o s'o lase Nemții, îmi răspunse repede Domnu Nae.

— Carevasăzică... tot la dâșii ni-i speranța. Bună treabă !

— Să nu crezi dumneata că Nemții o să-și pună mintea cu noi. Doar ei sunt oameni... serioși. Ia... acolo... o mică muștruluală... ca la copiii cei sburdalnici. Uite, Dom'le Mitriță, nu știu de ce... dar parcă sunt sigur că o să ieșim măriți din rășboiu... Ține minte vorba mea...

— Să dea Dumnezeu, nene Nae.

— Dar cu drepturile Ovreilor... asta, nu ! Până aci...

— Nene, vreau să te întreb un lucru. Eu zic

așa: Să căpătăm Basarabia, Bucovina, Ardealul, Banatul, Crișana, Maramureșul... și... încă ceva pe de-asupra... hai?... iar noi în schimb să dăm drepturi Evreilor. Ce zici ?

— Ferească Dumnezeu, nu primim !

Imi ștersei nasul cu batista. Domnu Nae mă întreabă îngrijat :

— Ce, râzi ?

— Da de unde. Am oleacă de gutunar.

Domnu Nae, asigurat, își scutură șorțul de rămășițele netrebnice, apoi zise :

— Cu Brătianu ce se mai aude ?

— A fost la Trozki...

— La Ovreiu ?

— La el.

— Și... ce-a căutat, mă rog, la dânsul ?

— Să se puie bine cu revoluția rusească.

— Da pe altcineva... n'a mai găsit ?

— Dacă el e șeful bolșevicilor...

— Ei, și ce ispravă a făcut ?

Domnu Nae își puse mâna cu cuțitul în șold și așteptă răspunsul meu care se vede că-l interesa...

— Brătianu — am început eu — i-a trimes vorbă lui Trozki că ar dori să-l vadă, iar Trozki i-a răspuns că el nu dorește de loc...

— Și... de ce, mă rog ?

— A zis că Brătianu e burjuu.

— Ce-i ala ?

— Așa zic ei la oameni ca Brătianu.

— E o vorbă de ocară ?

— Cam așa ceva... da... nu tocmai.

— Ei, și pe urmă ?

— Pe urmă Trotzki a consimțit să-l primească, ba încă l-a poștit și la masă...

— Uite irate...

— Trebuie să știi însă că Trotzki deși șef, e un simplu... proletar.

— Adică... vrei să zici un pârlit.

— Tocmai.

— Ei ?

— Brătianu a stat la masă cu Trotzki, cu Madam Trotzki, cu mama mare de la Madam Trotzki și cu mititeii Trotzki. A desmierdat pe unul din ei zicând că-i draguț, și a mâncat coilici, știucă umplută și budincă de hrișcă...

— Mă rog, e adevărat... ori le îndrugi dumneata ?

— La budincă — urmași eu mai departe, fără să mă opresc la remarcă lui nenea Nae — Brătianu a dat lui Trotzki să înțeleagă că are și el o slăbiciune în viață...

— Care ?

— Ovreii.

— Și... ăla ce-a zis ?

— Trotzki a spus pe rusește lui Madam Trotzki că musafirul lor e hitri ciolovec.

— Pe românește cum ar veni ?

— Pe românește ar veni așa... ca un fel de pehlivan.

— Bre, bre, bre ! se miră Domnu Nae.

— Iar când și-a luat ziua bună, a sărutat mâna cucoanelor și a asigurat pe Trotzki că îndată ce ajunge la Iași, dă drepturi Evreilor...

Domnu Nae se înfuriă din nou :

— Așa a spus ?

— Așa, zău.

— Apoi.. atunci... nu mai are ce căuta pe aci.

— De !...

— Rău am ajuns, Dom'le Mitriță !...

— Rău de tot, nene Nae.

— Și dumneata ce zici ?

— Eu nu mai zic nimic.

Domnu Nae căzu pe gânduri, apoi despicând o varză :

— Mănânci o bucată de cotor ?

— Mănânc.

Domnu Nae îmi oferi în vârful cuțitului o felie din ciocanul verzei pe care mă grăbii s'o primesc. Ronțăirăm amândoi delicatesa, dumnealui pe scăunas, eu pe buturuga mea. Apoi, cu gura plină, amfitrionul meu spuse :

— Parcă-i gulie.

— Noi îi zicem caralambă.

Domnu Nae rămase iarăş o clipă pe gânduri :

— Ai pus varză la înăcrit ?

— Eu îi zic curechiu murat...

— Cu urechi... fără urechi... vorba l-ai pus ?

— N'am pus încă...

— Să te grăbeşti... că se scumpeşte foc.

— Numai să mai gălesc.

— Anul ăsta să-i pui boabe de porumb...

— Bine, nene Nae.

— Imi făgăduieşti ?

— Îţi făgăduesc.

Domnu Nae îmi întinse degetul ud :

— Şampanie, Dom'le Mitriţă... nu 'alta !

Mulţămii lui Domnu Nae, îmi luai apoi rămas bun de la dânsul şi plecai lămurit asupra chestiunilor externe şi... bine dispus.

Când să 'nchid uşa, Domnu Nae îmi strigă :

— Sfecă să nu pui... Şampanie, Dom'le Mitriţă !

FILOGIE...

FILOLOGIE...

Doamnei Lili Coandă

Nu știi dacă cunoașteți pe nenea Damian... profesorul. Eu îl cunosc de mult și mi-e drag. Acuma e pensionar și, fiindcă n'are ce face, îl întâlnești câte odată la bodega lui Mircea. Are și o mică meteahnă: gramatica — cine n'o are pe a sa? Lui nenea Damian poți să-i vorbești orice, nu se supără, dacă respecti regulele sintaxei; dimpotrivă: spune-i adevăruri evanghelice ori fă-i complimentele cele mai măgulitoare, dacă le-ai acordat greșit, și l-ai făcut dușman.

Încolo, n'are nici un cusur: e om bun la inimă, plăcut la sfat și dulce la cuvânt. Deși suntem prietini, față de el, nu îndrăznesc ori-ce, fiind mai bătrân. Când ne întâlnim însă, petrecem câteva ceasuri plăcute.

Intr'o sară — nu de mult — mă chiamă la dansul atrăgându-mi atențiunea că-i în interesul meu. Firește că m'am dus : pe nenea Damian nu-l refuz, orice-mi cere. Cum m'a văzut, mi-a spus :

— Am primit niște vin din Dealu Mare și n'am voit să-l încerc singur.

I-am mulțămît frumos pentru atâta dragoste și i-am asigurat că la ocazie... voiu proceda și eu la fel. Apoi, peste câteva minute, o slujnică a și adus o sticlă chihlimbarie și două pahare subțiri. Domnu Damian le umplu ochiu :

— Gustă și spune-mi cum îl găsești, mă îndemnă el, sigur mai de 'nainte de răspunsul meu.

Altădată aş fi dat de dușcă paharul și aş fi declarat : „bun !” Dar tocmai în dimineața cea se întâmplase să fiu de față la bodega lui Mircea când Gheorghe, pivnicerul stabilimentar, cercase niște vin, cu tot dichisul — și voii să-i dau și eu o lecție lui nenea Damian. Pentru asta, am luat paharul și, în loc să-l dau repede peste cap, i-am dus la ureche; apoi îl îndepărtai cât îmi permise lungimea brațului și, închizând dintr'un ochiu, i-am apreciat cu celălalt culoarea în bătaia luminei ; pe urmă am turnat... așa ca o linguriță... în podul palmei și am dus la nas, lăsând să se înțeleagă prin oarecare marafeturi că aici poate fi clenciul, uitându-mă și în palmă să văd ce rămâne depe

urma lui; însfirșit sorbii câteva picături — puțin de tot — și privind fix în mijlocul bagdadiei, mișcai buzele încetisor, fără să-l pierd din vedere nici pe nenea Damian...

Pentru mine, bineînțeles, toate aceste fleacuri nu-mi spuneau aproape nimic. Dar nenea Damian, care se făcuse numai ochi, zise nemai putându-se stăpâni :

— Bre. da mare bețivan trebuie să fii...

— Poate dumneata ai vrea — i-am răspuns eu grav — să umplu paharul, să-l torn pe gât și să zic... „bun !”, ai?

Dar nenea Damian, căruia îi făcusem strașnică impresie :

— Se vede că ești podgorean...

— Sigur că sunt.

— Și... pentruce l-ai dus, mă rog, la ureche?

Intrebarea asta o făcusem dimineată și eu...

— Pentru ca să văd dacă nu cumva mai fierbe...

— Măi... da al dracului mai ești ! Ei, cum îi ?

— E bun, — am declarat eu.

Nenea Damian fu mulțămît :

— Văd că te pricepi. E din via lui Don.

— Are buchet de Cotnar — am spus eu, ca să-i întăresc opiniunea.

— Ce Cotnar? — zise el. — E bordo alb... bate Cotnariul.

Și Domnul Damian, după ce desertă paharul pe

junătate, făcu câteva rotogoale cu mâna țugindu-și buzele, ca să-și exprime și dumnealui părerea...

Vinul bun, gazda plăcută, despre ce n'am vorbit? Intr'un târziu, nu știu cum, veni vorba și de Stelian Tufănescu...

— Apropo, zic, nene Damian, mai zilele trecute m'am întâlnit cu Tufănescu. După cât am înțeles, are el ceva cu dumneata...

Domnul Damian răspunse umplându-mi paharul :

— Moșii de împărțit cu dânsul, n'am.

— Așa o fi... însă...

— Pricep ce-l doare.

— Ce ?

— Cică e gazetar. Știe însă să scrie, cum știu eu să împletesc dantele.

— Ai avut vreo discuție cu dânsul ?

— Eu nu discut decât cu oameni deștepți. Așa să știi...

Mulțamii Domnului Damian printr'un gest jovial, căci ieșea lămurit că eu eram din categorie...

— Cu toate astea, trebuie să fi fost ceva...

— Uite, dragă, ce-a fost :

Și Domnul Damian turnă și în paharul lui.

— Ai observat și dumneata — începu el — cum acești scârțai-scârțai, ca să nu le zic mai rău,

ne strică limba. Tufănescu însă îi întrece pe toți. În proza lui o să cetesti că guvernul din timp în timp face câte-o nelegiuire, că el... preferă mai bine să vorbească de politica externă, adică să reguleze Europa, mă'nțelegi; că votul... în cutare chestiune parlamentară e prea matur... La dânsul paragraful cântă și adevărul stă în carte... vasăzică nu fuge, bestia! Insfârșit odată s'a sinucis singur și a declarat că la toamnă se numără bobocii. Pe urmă, încurcă complementele, Domnule! Pe cel drept îl face nedrept, iar pe ăsta, atribut. Masculinul îl amestecă cu femininul, de nu le mai cunoști, iar pluralia tantum, din peana lui, iese singular toată ziua. De valoarea timpurilor... nu mai vorbesc... Pentru imperfect, mai ales, are dragoste deosebită ca Ovreii, în dauna trecutului compus, pe care însă îl despăgubește pe seama plusquam-perfectului... cel mai oropsit dintre toate. Apoi... Dar, ce să-ți mai înșir...

Intr'o zi, ce-mi vine în minte, zic, mă duc la Tufănescu. Zis și făcut. Asta... acu vreo doi ani. Mă urc la redacție... bat în ușă... Aud poruncitor: „intră!” Intru. Tufănescu nu-și ia ochii de pe hârtie... serie vârtos! Când ajung în fața lui, ridică capul și-mi zice în treacăt: „Un moment, nene Damian...” și.. serie... serie mereu! A umplut foaia,

apoi : — Acuma am pus punct. — Desigur că l-aş pus rău, gândesc eu, iar el : — L-am frecat pe Bethmann Hollweg; zic — Bine i-ai făcut. Zice — Cu ce te pot servi, nene Damian ? — Am o rugămintă la dumneata, Domnule Tufănescu; sper că n'o să mă refuzi — Pentru dumneata fac orice, zice. Zic : — Nu ți-am cerut niciodată nimica și nădăduese să nu-ți mai cer altăceva. — Dacă-i așa... un moment, nene Damian...

Și Tufănescu se scoală de pe scaun, deschide ușa, se uită prin sală, apoi trage zăvorul și zice : — Acuma nu ne deranjează nimeni... Cum e porunca, nene Damian ?...

Eu... știi că nu prea sunt dus la biserică... Zic : — Uite ce e, dragă Tufănescule... Te cetesc mereu... îmi place cum scrii... nu pot să zic.. Observ însă oarecare greșeli care vin mai des sub condeiul duminicilor. Cred că nu te superi dacă-ți spun, fiindcă... limba ne e dată de la Dumnezeu... e lucru sfânt... dragă Tufănescule, și... de !... nu șade frumos. — Ți mulțumesc nene, că te interesezi de mine. Care sunt ? — Dumneata zici, de pildă... acum că Rușii sunt victorioși... Nu s'ar putea să zici cum trebuie ? — Și cum trebuie să zic, nene Damian ? — Cum se zice în românește, dragă Tufănescule... cum zicem cu toții. — Adecă, cum ? — Acuma când... — Vasăzică, zici... —

Acuma când Rușii sunt victorioși. — Foarte bine, nene, bine că-mi spui... așa voiu zice. — Parcă văd c'o să uiți... — Nu uit. Pentru asta ai venit? — Pentru asta. — Numai pentru atâta? — Numai. Să trăești, nene, ești sdravăn om! — Îți mulțumesc, dragă Tufănescule, sper să te ții de cuvânt. — Uite îmi fac semn.

Și el... își înnodă batista...

Am plecat...

Peste câteva zile, iarăș... a c u m c ă suntem așa.. a c u m c ă suntem pe dincolo... mă rog parcă nici n'aș fi vorbit cu dânsul. A trecut o lună... două. Intr'o zi... mă duc la Mircea — din când în când m'abat și eu peacolo... Imi place... tot ce are... e bun. Are el un bordo negru... să-l tai cu cuțitul. Treci odată și... cere să-ți dea vin de care bea Domnu Damian... Ai să-mi mulțumesti. Cum intru... iaca și Tufănescu!... Ciocnea cu trei-patru zaplani. Mă fac că nu-l văd... dar el : — O mie de ani pace, nene Damian. — Bună ziua, Domnule, zic eu, da știi... serios. Zice : — Nu te-am văzut de mult, magistre, de ce nu mai vii pe la redacție? Zic : — N'am ce căuta... Te-am rugat și eu de-un lucru... și... nu mi l-ai făcut. — Ce? întrebă el căutând să-și aducă aminte. — Cum, zic, ai și uitat? — Ba nu, zice, știu că mi-ai spus o trăsnaie... dar ce... uite.. să mă tai.. nu-mi amintesc...

Ei, înțelegi dumneata, când am auzit eu de trăsnăie ! — Salutare, zic, sunt grăbit. Dar el : — Acuma mi-aduc aminte... Am făcut, nene Damian, cum mi-ai spus. Zic : — Halal să-ți fie... încă spui c'ai făcut.. — Parol, zice, dar poate... corectorul... — Să-l dai afară, zic. — Cel care o veni, tot așa o să facă. — Să-l dai afară și pe dânsul. — Atunci face zetarul. — Să schimbi tipografia; dar el : — Bei un sprit ? — Nu beau, Domnule ! Și m'am depărtat supărat...

Domnul Damian goli paharul, îl umplu iarăș și zise :

— Asta are Tufănescu...

Apoi, pentru ca să se scuzeze :

— Înțelegi, frate... nu puteam să beau cu dânsul... odată ce ne pocește limba.

— Foarte bine, nene Damian, și eu tot așa as fi făcut... Mai bine... mă lipsesc de sprit.

— Când vorbești, treacă-meargă... și nici atunci... dar când scrii... la dracu !

Și Domnu Damian, indignat peste măsură, dădu paharul peste cap...

— Și eu am o slăbiciune, am spus eu: nu ți-oi zice pâine, să mă frigi pe jăratie...

— Dar cum zici ?

— Pâne.

Domnu Damian rămase pe gânduri. Asta îmi dădu curaj :

— Eu cer pâne, și zic porc-de-câne, și treaba de azi n'o las pe mânc...

Domnul Damian îmi răspunse :

— Cu toate astea... e mai ușor de zis câine.

— Dacă-i așa... atunci să zicem și noi cum strigă țigănușii... Adevăirul și Gaziota! E mai ușor...

— Ai dreptate...

— Sigur că an... Acu vreo doi ani, am auzit pe unul zicând că-l doare oicniul... tot pentru că-i mai ușor. Foarte bine!

— Și nu l-ai luat la palme ?

— ...Și dacă n'om tăia răul de la rădăcină, ascultă bine ce-ți spun, nene Damiene, să știi că ne așteaptă o mare nenorocire. O să auzim încurând: „Ce oichi frumoși avea Margareta în sara accia !“

Domnul Damian, gânditor, turnă încet în amândouă paharele. Apoi :

— Trebuie să luăm măsuri...

Eu urmai :

— Imi amintesc acuma de-o mare supărare pe care am avut-o când am tipărit „Cercetările“ mele. Vin la tipografie și mă înțeleg cu șeful de atelier : zic... uite, Domnule Nică... așa ai să-mi

culegi... Eu scriu până... eu zic așa și pe dincolo... te rog să pui cum zic eu. Și-i fac listă... ceia... ceia... ceia. — Pun, Dom'le Mitică. — Să știi că te mulțănesc. — Foarte bine, Dom'le Mitică. — Ai bacșiș bun. — Bine, Domnule Mitică... lasă-te pe mine...

Iese cartea. O iau... o filuiesc pe drum.. Bine! Când colo... ce să văd? În pagina de pe urmă... iir'ar al dracului... zăresc un parsiv de câine. Ei trebuie să știi că mi-a pierit tot cheful! Vin acasă. Nevastă-mea se uită la mine... eu trist. Nu spune nimica. Ne punem la masă... poftă de mâncare... ioc! Nevastă-mea zice: „Ce ai, dragă?”... Să-i spun adevărul... mă tem că nu 'nțelege... Zic... mi s'a întâmplat un lucru... ți-oi spune mai târziu... acuma nu pot. Nevastă-mea zice: „Nu te 'ntreb ce... numai atâta să-mi spui... e ceva rău?” — Rău, zic. Nevastă-mea n'a mai spus nici păs, a pus furculița jos și a rămas pe gânduri...

Cum am mâncat... fuga la tipografie:

— Da știu că mi-o făcuși. Domnule Nică... îți mulțănesc... îți foarte mulțănesc... O să-ți fiu recunoscător... Da, da... — Ce e, Dom'le Mitică, zice. — Parcă te rugasem ceva... așa știu eu... ori poate mă 'nșel... Zi încaltea, Domnule... că mă 'nșel... — Ce s'a întâmplat, Dom'le Mitică? — Adă lista, Domnule. — S'a făcut cum ați dorit,

Dom'le Mitică. — S'a făcut? Atunci... foarte bine, Domnule, că s'a făcut... Decât te-aş ruga să-mi spui, asta... cum se cheamă ?...

— Şi-i băgai câinele sub nas... El se uită uitmit la dânsul şi mă consolă :

— Cred că numa 'n vingălacul ăsta...

— Ei uite... aici mi-ai plăcut ! Dumneata voiai să-i văd coada peste tot... ai ?

— S'a scăpat, Dom'le Mitică.

— Să nu se scape, Domnule, ai auzit? Să nu se scape... Ori atuncia... să nu ne mai chemăm tipografi. Să ne zicem... marşaioi !

Aş !... ce să ne mai zicem... că mi-a stricat cartea...

Domnu Damian, mulţămît, arată spre sticla goală :

— Să spun să mai aducă... parcă merge. Apoi :

— Cunoşti pe Filoreanca ?... Poeta... Venea des pe la noi... acum ne păzeşte Dumnezeu... O potesc odată la masă. Nu era... ambrozie... ca la Parnas. dar... erau mâncări bune... gospodăreşti. A mâncat... nu pot să zic... de toate... stătea însă cu paharul plin. — Dece nu bei, Madam Filoreanu? zic. — Dar ea : — am beu t, Domnule Damian. Ei, Domnule... să-mi vie rău !. Am simţit cum mi-a năvălit tot sângele în obraz şi m'am gândit, ce dracu să-i fac... S'o dau afară de la masă...

de... nu prea venea. M'am ținut cu dinții tot timpul... am ascuns însă sticla cu vin... și nu i-am mai turnat nici o picătură, până la sfârșit. Apoi am făcut nevastei semn cu piciorul pe sub masă, ca nu cumva să dea dulcele... era un tort cu migdale... să-l lese pe deseară...

Și Domnul Damian contrafăcu pe Filoreanca: „Am beut... am beut”. Apoi îngroșindu-și subit glasul... și... formidabil: „Tâm-pi-to!”

— Am auzit și eu, nene Damian, o duduică cântând într'un salon: „Frumoasă zină... la siuu! tău iubit...” Înțelegi dumneata... sânul... e urît... grosolan... zină... e mai delicat.

— Frate, zise Domnul Damian — ar trebui ca statul să ia oarecare măsuri. Unde te întorci... numai firme scrise pocit: bererie și iar bererie! El nu știe... tâmpitul... că întâiu a fost berarul... și pe urmă berăria.. Iși închipue — aici își subție glasul — ..că întâiu a fost berea și pe urmă... bereria.. în biriria (gros și formidabil)... Tăm-pi-tu-le!

— Prin Gabroveni, am văzut — zice eu — o firmă: „Lap t e r i e” ..

— Așa, frate, zise Domnu Damian sărind în sus, tocmai la asta mă gândeam acu.. Oare ce să-i facem?... Fiindcă... trebuie să-i facem ceva. No... no! Nu se poate!.. Odată m'am învățit ju-

mătate de ceas... la deal și la vale... cu bastonul gata : s'o stric... să n'o stric... Ei ! cum nu sunt eu stăpân aci !...

— Ce-ar fi ? am întrebat eu...

— Numai pentru faptul ăsta, uite i-aș da zece mii de lei amendă și șase luni de zile închisoare... după alegere... sau mai bine... amândouă împreună. Hm !... lapterie... Adecă, de ce n'a zis dumnealui lăptărie... cum a auzit pe tată-său și pe mă-sa... de pârliti... și-mi umblă cu lapterie ?

— E mai frumos... am zis eu, ca să-l întărit...

— Da... probabil...

Și schimonosindu-și glasul: „lapterie... lapterie... Ă-tăm-pi-tu-le !...“

— În privința asta, reluai eu, las'că și amicii noștri... bărbierii... își cam fac de cap.

— Apoi... dumnealor... cine nu-i cunoaște ? Mai întâiu toți își zic frizeri... Bine !... Să trecem. Dar salon pentru tuns, ras și frezat, nu ! Eu mă răd din pricina asta, tocmai la mama dracului... dincolo de Bărăție... numai pentrucă am găsit un om cum se cade... care a pus pe firmă frizat. Bine, Domnule,... rade-mă și tunde-mă... n'am nica de zis. Fă-mi freza, dacă vrei... a !... da !... asta da ! Inșă frizează-mă, amice, și... când m'ai frizat... frizat să fiu tămpitul !...

— Ei bine, nu poți cere să facă limba bărbierii...

— Dar nici s'o strice... bestiile periculoase ! Eu le iert orice : și când mă pișcă cu briciul și spune c'a fost un coș... și când îmi taie la iuțea o bucată de mustață și se jură c'a fost așa... și când îmi bagă degetul în gură sub feldefel de pretexte stupide... dar frez a t... amice bărbier... nu, asta nu ți-o pot ierta !...

— Acuma... bărbierii ca bărbierii... am răspuns eu — dar să vezi ce-am pățit odată cu Delaodobești. Scosese un volum de nuvele. Ce să văd într'un loc ? O damă se plângea că un Don Juan impertinent s'a a l e g a t de dânsa. Ies pe stradă... iacă și autorul... parcă Dumnezeu mi l-a scos în cale ! Zic : — Se poate, să serii că s'a alesat ? — Dar cum trebuie să zic ? — S'a legat. — Nu-i adevărat. — Ba-i adevărat. — Așa se zice. — Se poate... dar nu se scrie. — Apoi pe tine te știe lumea... ești foarte priceput. Zic : — Oiu fi, n'oiu fi... asta-i altă căciulă... dar alesat nu spun... — Așa ai făcut și cu societatea noastră... — Lasă societatea... aia-i altă găscă : vorba e... a l e g a t sau legat ?

Astea toate... în stradă.

Cum ne ciorovăiam noi, iacă un țăran cu un car încărcat cu lemne. Zic : — Hai să întrebăm țăranul. — Haide...

— Moșule, — încep eu.

Tăranul opri boii cu greu, căci nu voiau să stee, și își luă căciula din cap.

— Moșule... cum zici dumneata când cineva... nu te lasă 'n pace, știi... nu-ți dă adică... pace... ce te-alegi ori...

— Ascultă, moșule, zice Delaodobești apucându-l de suman... Cum e mai bine...

— Apoi nu așa, zic... Moșule... stăi să te'ntreb eu. Dumneata zici că te-alegi... ori că te legi...

Moșneagul se uita spăriat... când la mine... când la Delodobești... și nu pricepea de loc ce vrem noi de la dânsul...

— Moșule, îi pun eu mâna 'n piept... dumneata cum zici...

— Dar moșneagul izbucni trântindu-și căciula în cap și cu jordia într'un bou :

— Ia lasă-mă, Domnule, ce te legi de capul meu...

— Ai auzit ?

Delaodobești se depărtă iute, fără să-și iee ziua bună de la mine : „Apoi ca tine cine mai e pe lume ?“

Domnu Damian întrebă liniștit :

— Ce e, literat ?

— Desigur. Să fie frizer... n'aș zice nimica...

Dar Domnu Damian :

— Uite... acû... ar fi ocazia să ne îndreptăm limba.

— Cum ?

— Mi se pare că tu ai daraveri cu Nemții...

— Nu prea...

— Ori cum... îi cunoști...

— Te înșeli. Nu cunosc decât pe Căpitanul Schmautzig... Am învățat împreună...

Domnul Damian se dete pe lângă mine :

— Ia vezi... mă rog ție... vorbește cu dânsul... să dea ei o ordonanță... Pentru bererie... șase luni... pentru freza t... alegem noi trei-patru bărbieri... iar pe cel cu lăpteria...

— Ce să-i facem ?

— Știu și eu ?... să ne gândim... la ceva rău...

— Să-și consume singur marfa... o lună de zile...

— Bravo !... Cu asta l-am dat gata. Îți mulțumesc...

Și el îmi strânse mâna. Eu sării în sus :

— Mi se pare că te-am prins și pe dumneata cucoane Neculai...

Domnul Damian mă întrebă uimit :

— Cu ce ?

— Ce faci dumneata... vasăzică... când vrei să spui o vorbă plăcută... unuia... care ți-a făcut un bine ?...

— Nu pricep, zice el clipind din ochi.

— Ce zici adecă... mă 'nțelegi... atunci când... îți face cineva un serviciu ?

— li strâng mâna...

— Dar din gură... nu zici nimic ?

— li mulțumesc frumos...

— Apoi vezi... că nu ești om de treabă ?

— Pentru ce ?

Eu îl imitai pe dânsul, când făcea pe Filoreanca :

— De ce mulțumesc ? De unde mulțumesc ? Ce e aia mulțumesc ?...

— Dar cum trebuie să spun ?

— Mulțămesc, Domnule... fiindcă vine din mulți ani și deci... verbul a mulțămi... conjugarea a patra... carevasăzică... mulțămesc... iar nu... mulțumesc... mulțimesc...

Și iarăș îmi strâmbai gura, cum strâmbase și el pe berari..

— Știi că... nu m'am gândit ?

— E, poi... vezi ?

Nenea Damian se întristă. Eu urmai :

— Dar, mă rog, cum zici dumneata la... asta ?

Și-i arătai la mine... partea unde era vulnerabil Ahile.

El îmi răspunse :

— Toc.

— Nu te fă că nu'ntelegi... hm!... toc. Nu...
tocul... Domnule, ci... ce e înăuntrul tocului...

— Călcăiu...

— Apoi vezi?

— Ce, nu-i bine?

— Încă măntrebi... Sigur că nu-i bine... Eu
zic călcăiu... fiindcă vine din calcăneum și
scriu întâiu... fiindcă vine din antăneum...
Așai-i că taci?

— Uite frate...

Dar, luându-și de samă:

— Ia stăi, nenisorule... da canem n'a dat câine
și panem n'a dat pâine?...

— O fi dat... am răspuns eu, văzând c'am co-
dălbit-o... însă canem a dat câine și panem
pâine — nu câine și pâine. Ce e aia? Rușine!...

Și bucuros c'am scăpat numai eu atâta, îl luai
repede:

— Dumneata zici către, ai, spune drept...
nu-ți fac nimica...

— Către...

— Apoi vezi?... Eu zic cătră și scriu cătră...
fiindcă vine de la contra...

Domnul Damian voi să mă prindă și pe mine:

— Dar zici pe moldovenește până...

— Ne! Zic pe moldovenește până... dar scriu
pe munteneste până... fiindcă vine de la fine m.

— Uite dumneata... că nu m'am gândit la astea...

— Foarte rău — am răspuns eu. — Să rog pe căpitanul Schmautzig... să aibă în vedere și pe cei cu... mulțumesc carevasăzică; ai, ce zici?

Domnul Damian râse cu poftă și zise :

„Amu adă di la cafiné cinci gavanoasî cu belte di gutăi și șapți tărăboanți ciocălăi di păpușoi... Dă și bernevicii pin fușalăi... Numa să nu ti pălești, nici să ti julești or sî ti feștelești di glod pi ciuboțele“.

Și făcând o schimă de spaimă : „Ira ! ci colbaraie pi străie !“

Nenea Damian mă tachina. I-o întorsei și eu : „Aoleu ! Acușica a cântată ră cocoșii.. Catapoxina !... Fuge caii“...

Și scoțând ceasul : „Șo, pă ei !“

UN GAMBETTA TRAVESTIT

UN GAMBETTA TRAVESTIT

Lul G. Galaction

În 1870 Gambetta s'a dus de la Paris la Tours cu balonul. La 1918 D-l Victor Antonescu a venit și el de la Salonic la Iași în aeroplan. Amândoi duceau pe sus un însemnat mesaj. Dacă la însușirile comune ale acestor celebri bărbați, mai adaugi și identitatea împrejurărilor politice din cele două țări surori, atunci vei înțelege lesne, cetitorule, pentru ce toată lumea în Franța și în România, îi zice marelui nostru diplomat Gambetta român. Prin urmare, când zici astăzi Victor Antonescu, zici Gambetta; iar când spui Gambetta, fără să te gândești, chipul fin al Domnului Victor Antonescu îți apare poponeț înainte, așa cum l-a zugrăvit Clémenceau.

Călătoria, cu toate urmările ei, o cunoaștem

grosso modo de mult. Fiind un incident strălucit în războiul mondial, telegraful fără fir a anunțat-o la timp și undele herțiene au răspândit-o pe toată coaja planetei. Din gazetele locale și aliaste, am mai aflat apoi câte ceva. Imensitatea drumului străbătut, primejdiiile mari înfruntate de aviator — căci inamicul simțind că a plecat prin văzduh, a încercat să-l doboare — precum și faptul neobișnuit până acuma în cariera politică a Domnului Antonescu, că, ajuns la Iași — țelul călătoriei — a trebuit să umble travestit, ca să nu se afle secretul misiunii, toate aceste palpitante întâmplări, vrednice de a figura într'o epopee modernă, le-a povestit frumos ambasadorul nostru în numeroase interview-uri. Dar diplomatul sburător, care a ridicat arta lui Talleyrand la o înălțime atât de amețitoare, ca toți oamenii mari, este un tânăr modest. Lucrul e îndeobște cunoscut. El a trecut iute asupra câtorva amănunte esențiale, care, după a noastră părere, nu e bine să rămâie necunoscute. De aceea ne-am hotărît să povestim și noi unele episoade, pentru ca, dacă n'am luat parte la evenimentele, să contribuim cel puțin la fixarea lor...

Drumul de la Paris la Salonic, l-a făcut foarte comod — cu trenul și cu vaporul — dar foarte neliniștit: Salonicul îl preocupa. Pentru întâia oară, de când îmbrățișase spinoasa carieră a lui

Richelieu și Mazarin, a lui Castlereagh și Périgord; întâia oară de când se simțea egalul lui Metternich și Gorciacoff, a lui Bismarck și Cavour, pentru întâia oară, zic, D-l Victor Antonescu își dădea samă că plenipotența are desavantaje și... cine ar fi crezut-o... chiar serioase primejdii.

Nu că i-ar fi fost frică, de ce să-i fie frică, ce, la urma urmei toată lumea care umblă pe sus, trebuie numaidecât să-și frângă și gâtul? Altfel ar dispărea navigația aeriană și, slavă Domnului, și la Aliați și la boși, aviatorii se găsesc cu miile. Dacă îți este scris să mori de aeroplan, vei muri, chiar dacă ai merge cu carul. Așa că... de ce să-i fie frică? Decât... pe vremea lui Talleyrand nu se cunoșteau asemenea vehicule primejdioase (o, de nu s'ar mai fi inventat!) iar în timpul lui Richelieu și a Răsboiului de 30 de ani, umbla omul cu diligența și era... bine și sănătos! Progresul? Vorbă să fie!... A adus numai stricarea moravurilor și coruperea individului: dovadă... răsboiul de față, afurisit fie Kaiserul cu toți Hindenburgii lui! Las' că și Franța... o cunoaștem noi. Căci dacă... Doamne ferește... s'ar întâmpla vreun accident... să zicem chiar ușor... de la o așa înălțime... br!... ce i-ar mai folosi că istoria l-ar așeza pe urmă alături de Gambetta...

Cam acestea erau ideile și sentimentele care l-au

preocupat pe D-l Victor Antonescu tot drumul de la Paris la Salonic. Asupra lor, el căuta să afle și părerea lui Robert de Flers, tovarășul său de călătorie. Dar întrebarea fiind pusă cu multe ocoluri și în chip prea nebulos, marele prieten al României îi dădu un răspuns cu totul nesatisfăcător...

Ajuns la Salonic, aeroplanul îl aștepta. Diplomatul nostru ar fi dorit ca, profitând de ocazie, să viziteze o zi-două orașul și portul care ajunseseră atât de vestite, în urma războiului mondial. Dar Robert de Flers era foarte nerăbdător: el ținea morțicus să se îmbarce imediat. De aceea plecarea fu hotărâtă numai cu întârzierea ei de rigoare, și timpul — calau nemilos — sbură foarte iute...

Insiârșit sosi și momentul solemn! D-l Victor Antonescu, îmbrăcat ca un desăvârșit aviator, porni cu pași hotărâți spre hangar. Pe drum, el făcu următoarea invocație mentală: „Doamne, strică motorul ca să n'o poată urni din loc!” Uștându-se însă la Robert de Flers, își schimbă brusc atitudinea: jovial... începu să fredoneze „Viens pou poulé!”

Ieșind afară din târg, pe câmpia unde armatele aliate alcătuiau un lagăr întins, D-l Victor Antonescu văzu și colosul diform care avea să-l transporte prin regiuni aeriene. Așa dar... el exista! O avalanșă de sentimente îi invadează interiorul, care,

pe loc își trimese solii și'n afară : o paliditate bruscă pe figură... și un cutremur intermitent, întocmai ca acele fioruri adânci care-ți scutură membrele în iernile reci, când frigul umed te pătrunde prin toate încheieturile...

El zise în gând : „*Mon Dieu, mon Dieu*“ și-și făcu cruce cu limba.

Când fu lângă mașină, D-l Antonescu afectând un aer indiferent, întrebă dacă motorul merge bine. Un senegalez, ca să-i facă plăcere, îi răspunse numaidecât :

— *P a f a i t ' m e n t, M u ș i,*

Și arătându-și dinți albi, cu mâna, îi făcu semnul că va sbura sus... sus de tot...

Aviatorul nostru îi mulțami printr'un zâmbet grațios, dar o subită convulsiune nervoasă, pe care n'o putu canaliza, îi deviă sfârșitul surâsului așezându-i-l de-a curmezișul gurii...

Robert de Flers, uitându-se fix la tovarășul său, remarcă :

— *T u t r e m b l e s, V i c t o r...*

Ca un alt Bailly, D-l Antonescu îi răspunse :

— *O u i, m o n M a r q u i s, m a i s... c ' e s t d e f r o i d.*

Dar Marchizul, care făcea parte și el din diplomație, îl bătă peste umăr :

— Allons donc, du courage, mon ami, vous avez une belle mission!

Insfirșit... tura-vura... D-l Antonescu, se urcă în mașină și... se așează pe scaun!

Dacă vreun american, din iluștrii noștri aliați, ar fi fost de față la această îmbarcare istorică, și-ar fi adus poate aminte de chipul cum s'a așezat pe fotoliul electric asasiunul lui Mac-Kinley. Mașina, cât ai clipi, începu să alerge pe câmpie, apoi, de-odată... Dumnezeule mare, o luă pe sus !..

D-l Victor Antonescu, instinctiv, înșfăcă cu amândouă mâinile o bară fixă de lemn, apoi închise ochii și șopti încetisor :

„Am murit !“

După cinci minute, lungi cât cinci veacuri, navigatorul nostru aerian revenind puțin la realitate, întrebă pe tovarășul său :

— Mai e mult ?

Robert de Flers răspunse numai atâta :

— Ho-là-là !

D-l Victor Antonescu îi ripostă :

— E lată rău...

Dar Marchizul apreciind energia cu care ambasadorul român îmbrățișase bara de lemn și venindu-i în minte fragilitatea ei :

— Doucement... tout doucement, mon ami, pourvu qu'elle ne craque pas...

Sfatul, bineînțeles, nu avu nici un efect. D-l Victor Antonescu era învăluit în senzații necunoscute; asemănătoare cu acelea pe care Sfânta Theresă, fecioara serafică, le clasifică în stadiul al nouălea, când descrie drumul către viziunea mistică...

Dar omul se deprinde cu orice, și diplomații — ori cât de mari — nu pot ieși nici ei cu totul din pielea lor omenească...

Încetul cu încetul, D-l Victor Antonescu deschise ochii, și bara de lemn fu liberată puțin. Aruncându-și însă din imprudență privirea spre pământ, se trase cu reculegere îndărăt, și nu-și căpătă prezența de spirit decât făcându-și iute o cruce mântuitoare à l'insu de Monsieur le Marquis...

Aeroplanul vâjâia mereu, înaintând vertiginos pe un drum fără cărare. D-l Antonescu trecu Rodopul, apoi Balcanii — unde-și arătă pumnul — sbură ca gândul peste bătrânul Danubiu, care strălucea departe ca un șarpe cu solzi de argint, și lunecă lin peste Carpați, de pe culmile cărora trimese cu amândouă mâinile o pereche de sărutări fierbinți fraților subjugăți...

Și sorbind mereu spațiurile eterate, devorând înălțimile albastre, înainte... tot înainte... după o călătorie lungă — prea lungă — dar fericită,

D-l Antonescu aterisă pe șesul Bahluului, sănătos și teafăr, acoperit de glorie și bine dispus. Un grandios concert batracian îi salută apariția... Numai la față e puțin cam tras, ca un om sculat de pe boală, și intelectul a ce qu'il paraît, puțin cam tulburat. Ai zice că-i trezit dintr'un vis urât...

Călătoria, a spus aviatorul într'un interview, destinat Continentului Nou, i-a făcut o puternică impresiune, care, după părerea dumisale, nu i se va șterge nici odată... Firește... noi n'avem nimica de obiectat.

Dar cetitorul desigur n'a uitat că D-l Victor Antonescu este purtătorul unui mesaj însemnat, a cărui tănuire condiționează reușita lui. Un secret este însă o povară de care simți nevoia să te liberezi. Lucrul este cunoscut încă de pe vremea aceluși vestit rege frigian, a cărui taină, bărbierul său limbut ne putând s'o mai păstreze, o împărtășea în fiecare sară stulului și trestiiilor de pe baltă care ajunseseră astfel să șoptească una alteia când trecea vântul printre ele: „Regele Midas are urechi de măgar.”

Iată pentruce D-l Victor Antonescu a recurs la mijloace extreme, nu numai ca secretul să fie bine păzit, dar chiar prezența dumisale în fosta

capitală a Moldovei să rămâie un lucru necunoscut. De aceea, diplomatul nostru, ca un alt erou antic, vrednic de un Plutarch modern, s'a închis în casă, întâiu pe dinăuntru, apoi chiar pedinafară. Zădarnic cele două ferestre, cu gestul lor rău sfătuitor, îl îndemneau: „Pe aici se poate trece“. Nu, va rămânea încuiat!...

Dar prin ogradă, bărbați și femei trec încolo și încoace cu diferite slujbe ale casei. De câte ori ambasadorul — prizonier voluntar între cei patru pereți — nu și-a apăsât gura cu ambele mâni, tăvălindu-se pe sofale și bătând cadențat din picioare — numai pentru ca taina ce i se încredințase să nu iasă sub forma ei înaripată. Când istoria va cunoaște în amănunt toate silințele pe care diplomatul nostru și le-a dat pentru a învinge o pornire firească, atunci numai se va ști în ce măsură a binemeritat el dela patrie...

Deocamdată transcriem aici următoarea convorbire care a avut loc prin geamul deschis:

- Marito, ce ai acolo?
- Unde, cuconășule?
- În mână...
- Cofa.
- Te duci la apă?
- Mă duc... sâr'u'mâna... trebuie pentru blide.

— Să vezi Marițo... ce apă bună e la Paris.

— Apoi... pe-acolo... dă!

— Tu știi c'am venit dela Paris cu balonul?

— Țracan-de-mine! Și nu ți'o fost frică?

— Deloc.

— Nu m'aș sui într'insul, cuconasule, să mă tai bucățele... uite așa... pe butuc. Ducă-se pe pustii!...

— Eu m'am suit. Să nu cumva să spui la cineva că sunt aici...

— Vai de mine... altă grijă n'am?

— Ascultă, Marițo... știi de ce-am venit eu în Iași?

— Dă... îi hi având treabă...

— Ai auzit tu de Clémenceau?

Marița râde:

— De... cine?

— De Clémenceau...

— V'o ducă... care ți-i dragă... ha?

— Ce ducă? Are 80 de ani...

— Ira! E babă. O fi având și gheb...

— E bărbat, Marițo, nu-i damă... Dar măcar că are 80 de ani... halal să-i fie!... El îi care a bătut pe boși...

— Apoi... a lui, cum nu? Sunt o samă dlutre dânsii care se țin bine. Și la noi... vrasăzică la Ceplenița... n'o spart moșu Gligori capu lui Va-

sile Pădurarii în ziua de Paști? Tocmai ici l-o logit. Și doar și el îi un hleab bătrân...

— Asta-i altă chestie, Marișo.

— Păi... da !... Moșu Gligori se chiamă că-i țărăran prost... de-ai noștri.

— Ascultă, Marișo. Eu am venit aci c'o treabă mare, mare, mare. Îți spun eu ție tot... când îi veni înăuntru...

— Înăuntru nu vin... mă bate Ion.

— Aș, ce are a face?... O să fie bine. Îți dau bacșiș bun.

Să ne oprim un moment la această convorbire istorică.

Trecând peste micile lipsuri intelectuale ale fecioarei din Ceplenita, din dialog se vede limpede că, pe când Marișo e stăpânită de afaceri mai frivole, pe D-l Victor Antonescu, din contra, îl preocupă chestiuni mari, în special mesajul și iarăș mesajul. Lucrul se explică ușor: D-l Victor Antonescu, născut bărbat de Stat, a îmbobocit și a înflorit la școala clasică a diplomației europene, în vreme ce educația politică a Marișei a fost tot timpul cam neglijată. Dar cetitorul documentului a remarcat desigur — fără să-i mai atragem noi atențiunea — că nici un cuvânt din conținutul misiunii n'a fost destăinuit Marișei, conversația dintre e plutind oarecum în vag...

Rămâne însă declarația Domnului Victor Antonescu „că-i va spune tot“, declarație peste care nu se poate trece cu ușurință.

Noi socotim că făgăduința era mai mult un truc diplomatic — vulgo tertip — căruia pare că ambasadorul îi atribuia o valoare mai mare decât ar fi putut-o avea față de Marița, și care, alături de bacșișul bun trebuia să convingă fecioara să vie înăuntru, ori pe ușă — dacă diplomatul încuiat ar fi consimțit să-și calce consemnul — ori pe geam, favorizată de umbrele nopții și, în primul loc, de absența lui Ion...

Prin urmare, cu toate că declarația Domnului Victor Antonescu este precisă „îți spun tot“, noi persistăm în a crede că lucrul n'a avut loc, întrucât destăinuirea mesajului era condiționată de prezența înăuntru a Mariței, iar asupra acestui punct, Marița i-a opus chiar dela început un non possumus categoric...

În ce privește observația unui istoric străin că replica ambasadorului: „aș, ce are a face? O să fie bine!“ ar fi putut sdruncina argumentul peremptoriu al Mariței „mă bate Ion“ credem de asemenea că nu se poate susține cu temei. Într'adevăr, dacă bătaia lui Ion putea fi un lucru indiferent pentru ambasador — bineîn-

teles... în cazul când ea s'ar fi raportat numai asupra Mariței — socotim că nu era tot astfel și pentru Marița. Aici discuție nu mai poate fi, așa că aserțiunea noastră pare adevărată...

Dar — remarcă mai departe acelaș istoric — ambasadorul, prin vorbele-i ademenitoare : „o să fie bine“ deschizând perspective infinite în sufletul franc al Mariței, lăsând adică să se înțeleagă că situația ce o așteaptă intrând înăuntru, o va compensa cu prisosință de eventuala bătaie a lui Ion, a putut în cele din urmă să-i înfrângă refuzul. De sigur... orice părere se poate susține; și noi nu vom tăgădui că așa ceva a putut trece prin mintea ambasadorului; dar Marița, cu spiritul ei vioiu, a trebuit numaidecât să-și dea seamă că rezultatul final intrând înăuntru, n'ar fi avut tocmai o așa de mare importanță, mai ales dacă avem în vedere figura rustică a lui Ion care călăuzea pașii fecioarei...

Prin urmare, există prezumțiunea — noi am zice siguranța — că Marița n'a intrat înăuntru și deci secretul mesajului n'a fost violat...

Numai coroborat cu această concluzie, putem înțelege faptul pentruce — doă-trei zile după conversația de mai sus, — cei patru pereți ai locuinței deveniră o temniță înăbușitoare pentru am-

basador. Și, de oarece neastâmpărul bărbierului frigian îi da mereu ghies, marele diplomat n'a stat o clipă la îndoială să facă și ultimul sacrificiu pe care patriotismul i-l reclama. Și... l-a făcut !...

Intr'adevăr, n'a trecut mult, și pe străzile mai frecventate ale Iașilor, fu văzut într'o bună zi, un frumos ofițer francez, un căpitan de dragoni. Ținuta ireproșabilă, aerul marțial și înfățișarea lui distinsă atrăgeau atenția tuturor. Buza de sus era adumbrită de o fermecătoare musteață neagră, ornament eminent galic, care, dela mândrii strămoși, domoliți de marele Cezar, până la vitejii republicani de astăzi, nestăpâniți de nimeni, alcătuește podoaba bărbătească — în deosebire de aliații noștri de peste Canal, unde acest ornament cade zilnic sub ascuțișul briciului. Pe lângă farmecele firești, Căpitanul mai purta cu eleganță și o strălucitoare uniformă, care, laolaltă înfățișau un irezistibil franțuz. Și, fiindcă pe vremea aceea prezența bunilor noștri prietini în bătrâmul oraș al Moldovei alcătua de mult numai un suvenir depărtat, apariția nobilului Căpitan de dragoni fu cu atâtă mai gustată, mai ales de sexul frumos. Patru-cinci dame din înalta societate se pregătiră să-l invite la five-o'clock. Deja o dulce emo-

țiune cuprinsese unele inimi. Dar Doamna Zed, cunoscuta protectoare a ofițerilor franceji, numită și M-me Sans-Gêne, dela raporturile cordiale cu aliații, le luă tuturora înainte. Intr'o dimineață plăcută de Octomvrie, care anunța o superbă zi de toamnă, grațioasa franco-română își opri echipajul luxos și, surâzătoare, abordă pe Căpitan. După un scurt preambul, frumosul militar fu invitat la ceaiu și, pentru ca să-i învingă o oarecare timiditate, amfitrioana îi comunică cu ochi languroși :

„Nous serons seuls...”

Căpitanul, sastisit, încercă o refragere strategică :

— Mais Madame... permettez...

Dar Doamna făcându-i cochet din cap:

— Venez donc !

După acest mic incident, Căpitanul nu se mai văzu nicăiri. Fu un dureros revirement...

Dar... stranie coincidență !

Odată cu dispariția frumosului militar, apăru pe strada Lăpușneanu — Calea Victoriei a leșenilor — o damă necunoscută, o blondină încântătoare, care, la anumite ceasuri ale zilei, își plimba distincția și farmecul ei aristocratic dela Traian până la Tuffli și... viceversa. Toaletele ei elegante și pălăriile sic — adevărate modele de pe mahurile

Seinei — deșteptau în lumea feminină admirația și pizma. Era înaltă, maiestooasă, cu obrazul ca trandafirul de grădină și cu pieptul voluptos. Și fiindcă totul este în armonie pe lume, începând cu astrele ce se mișcă în jurul sorilor incandescenti și sfârșind cu efemera, plăpândă insectă, care închipuie și ea o mică roțiță în angrenajul ordinei universale, corpolența anterioară a Necunoscutei reclama forme simetrice și în partea contrară, la locul lor potrivit Ele erau. De aceia amatorii — craidonii imberbi, tinerii sybariți și libidinoșii bătrâni — în mare număr pe atunci la Iași, se țineau pe urmele blondinei misterioase, aruncându-i ici și colo ochiade asasine. Se șvonișe că Necunoscuta ar fi o vestită primadonă dela Opera din Paris și că încurând glasul ei divin va fermeca urechile Ieșenilor, atât ale localnicilor cât și a celor patrioți. Lumea, doritoare de senzații puternice, era în așteptare febrilă...

Dar un căpitan de roșiori, deprins să învingă obstacolele și să înfrunte primejdiile, o urmări într'osară cu o tenacitate cazonă și, când ajunsese pe o stradă mai dosnică, îi ceru voie s'o acompanieze pân' la domiciliul ei. Primadona se opri un moment, măsură cavalerul din cap pân' în picioare, apoi, fără să rostească vreun cuvânt, trecu strada.

Căpitanul nu se dădu bătut : tăia și el caldarâmul. Când fu din nou lângă obiectul pasiunii lui, don-juanul roșior îi șopti ademenitor : „Je vous aime !“ dar cântăreața îi pufni indignată în obraz. Zădarnic căpitanul cercă să-i audă glasul ei îngeresc; primadona vântura amenințător numai umbreluța roșie...

În urma acestei scene yii, dispăru și fermecătoarea divă și, după cum nimeni nu știuse precis de unde venise, tot așa nimeni nu putea spune unde dispăruse.

Dar acum se ivi pe ulițele poeticului oraș moldovan un călugăr bătrân, gârbovit de ani și acoperit de sfîntenie, care își târa încet pe asfaltul găurit picioarele-i slăbănoage. Barba lui albă, o barbă de patriarh, ajungea până la brâu evocându-și chipurile mucenicilor de pe icoanele mănăstirești. Într'o mână ținea metăniile de chilimbar, iar cu cealaltă se sprijinea greoiu pe toiagul protector al bătrânețelor. Numai mîna mică, albă și grăsulie a octogenarului monah — o mîna de fată mare — și inelele de preț, care scânteiau de nestimate, ar fi putut pune pe gânduri pe unul din numeroșii trecători, care venind ori de la deal ori de la vale întorceau cu evlavie capul după moșneag. Spiritul de observație nu este însă un dar comun,

așa că amănuntul straniu n'a fost de nimeni re-mareat. Dimpotrivă, femeile din popor, ba chiar dame evlavioase din foarte bune familii, se o-preau cu smerenie și, cerându-i blagoslovenia, îi sărutau cucernic dosul palmei socotindu-l de la Ierusalim...

Intr'o zi, pe când monahul luase puțin aer la Copou și se pogora la vale, dinspre Jockey-Club se suia într'acolo un domn cu joben cenușiu, re-dingota fistichie și cu pantaloni cadrilați. E un cu-noscut bărbat politic român, un credincios om de casă al unui mărinimos stăpân. Neavând alte vir-tuți pământești, atrage și el cum poate atenția lu-mii. De aceea, nu rareori, copiii se țin după dânsul, așteptând acu-acu să anunțe cu glas mare vreo reprezentație la cire ori vreo tombolă cu câștiguri miraculoase. Întâlnindu-se cu că-lugărul, purtătorul jobenului cenușiu voi să pupe mâna cuviosului monah și să-i ceară binecuvânta-rea, ca să ajungă și el ministru în țara românească ori cel puțin să ocupe în România mare zece slujbe. N'apucă însă să-si ridice bine acoperișul sugubăt de pe cap, și să-si țugue buzele, cu gân-dul la ce știa el, când pusnicul își îndreptă deodată bustul gârbovit, cocoșa din spinare îi dispăru ca prin farmec, și scoțând cu o mână comănacul, iar

cu cealaltă smulgându-și barba falsă și peruca, făcu o piruetă, strigând :

„Vive la France !“

Era D-î Victor Antonescu : văzuse pe Doctorul Cacavela, bunul său amic ! Misiunea își prdousese deja efectul : România era salvată...

Nunc erudimini...

Iată de ce, iubite cetitorule, Istoria, în recunoștința ei, a oprit chiar de pe acuma în pantheonul său, un loc rezervat marelui bărbat de Stat (deși mic la statură !) ilustrului ambasador și ardentului patriot, Domnului Victor Antonescu. Gambetta român...

EPILOG

IASII...

Доаицеі Зоє Агіон

I

Am înaintea mea volumul de versuri al D-lui Adrian Vereea, intitulat „Iașii“. Li sunt recunoscător pentru amintirile îndepărtate pe care mi le-a evocat citirea lui. Dacă numele vreunui oraș din țară poate servi ca titlu unei opere poetice, acela, desigur, nu poate fi decât Iașii. Așezarea minunată a târgului, între dealuri cu numiri vechi; trecutul său sbuciumat, care iese din hrisoave, dar pe care îl cetesti și din clădiri și ruine; înfățișarea lui, care-i dă un aer de nobleță și care a atras atenția tuturor călătorilor, totul face ca acest oraș stingher să fie un izvor de dulce poezie și de duioasă melancolie...

Dar bucata cea mai reușită din volumul D-lui Vereea, începea mai frumos în revista în care a

fost publicată întâiu, dacă nu mă înșel, în „Viața literară“ :

„Brâu de dealuri tot mai poartă
 „Bietul Iași; dar ce sublime
 „Locuri din împrejurime
 „Zac uitate de mulțime, —
 Lume moartă !

Da, brâul verde îl mai poartă și astăzi, și cine nu l-a admirat?... De câte ori, mai ales toamna, care în Moldova este uneori de o nesfârșită frumusețe, n'am rămas și eu pe gânduri, cu ochii la colinele îndepărtate ce se țin una de alta și formează ca o strajă de jur împrejurul orașului... De câte ori ele n'au împărtășit, în lumina blajină a amurgului, bucuriile și întristările mele. Dacă vrei să te pătrunzi de farmecul lor, urcă dealul Copoului, pe lângă biserica „Patruzeci de Sfinți“ și ieși în acea stradă frumoasă, la capătul căreia Gheorghe Asachi își făcuse locuința „Pacea și al meu repaus“, dar nu te du până acolo, ci alege calea jumătate, cam pe la palatul lui beizadea Grigore, de unde poți admira în voie panorama Galatei, a Cetățuei, a Buciumului și a Socolei. Iar dacă te vei lăsa mai înspre stânga, printre grădinile și livezile întinse, vei ajunge la marginea râpei, de unde începe o prăpastie adâncă, în

care din vremuri străvechi, mahalagii Ticăului și-au găsit un adăpost liniștit. Dincolo de valea asta, apar dealurile Ciricului, ale Aroneanului și ale Șorogarilor, până departe, unde o moară de vânt își poartă agale aripele ca niște brațe de urias...

Pentru mine, orașul acesta este mormântul unde mi-am îngropat toate amintirile copilăriei și ale tinereții. Parcă mă văd... Cine este omușorul care suie vârtos dealul deasupra Podului de Piatră? În spate poartă o geantă, legată cruciș, și păsește voinicește... deși e plin de griji. Căci școala, cu rădăcinile ei amare, a început și până să guste din fructele ei dulci, mai va încă mult. Il văd pe școlărașul mic suind și coborînd mereu, uneori cu ochii în lacrimi, căci viața e grea pentru orice vârstă. Iar dealul pe lângă care trece zilnic și care-i insuflă o groază neînțeleasă, i se pare un munte imens, măcar că mai târziu s'a convins că nu-i decât o meschină movilă. Apoi omușorul s'a făcut licean și o viață nouă a început pentru dânsul. Arcul Academiei, pe care oamenii în impietatea lor l-au dărâmat ca pe ceva netrebnic, a fost marturul suferințelor tânărului colegian: căci zile întregi, de multe ori, săptă-

mâni, nu-i era îngăduit să privească orașul lui drag, care-i apărea atunci ca o Babilonie, decât prin ochiurile mici de sticlă ce serveau drept po-doabă acestei punți închise, aeriene. Pentru că trebuind să se supue unor necesități, pe care în sburdălnicia vieții nu le pricepea, era captivul unui regim...

Iar mai târziu, când seva tinereții l-a făcut să întrevadă cele dintâi ramuri ale pădurilor de mirt, tot aici a gustat și din amărăciunea durerii, care, „fatal e legată de o mână de pământ“. De multe ori, în nopțile cu lună, am cercetat și eu toate locurile acele pe care le cântă poetul, și la Vita Longa, în boschetele verzi ale Copoului, și la Rivalet, în grădinile Voievodului Sturza, și la Valea adâncă, pe lacul cel tănuit; ori pe cealaltă cale, la Leagănul Fluturului, la Perjoaia, la Sprăviale-babă. Sau, dacă vremea era de iarnă și drumul prea depărtat, Elizeul, Bolta rece ori Respect-Genera! îmi acordau o cuviincioasă ospitalitate. De câte ori n'am întârziat prin aceste locuri — nu de dragul vinului, pe care nu l-am iubit niciodată — ci pentru farmecul prieteniei, căreia i-am ridicat un altar încă din cea dintâi adolescență și al cărui cult îl voiu întreține cât voiu zăbovi pe pământ.

Dar fiindcă suferința omenească era prea mare și vârsta prea generoasă, într'o bună zi burghezia căpătă un adversar mai mult. Familia mea deveni acuma... plebea proletară. Și, pentrucă lupta pe care o declarasem societății era o luptă pe față, iar adversarii trebuie să se cunoască, o pălărie cu bourii mari mă semnala lumii, de departe. Și când mă descopeream, părul aducea tot mai mult cu șerpii din capul Meduzei. Ca să nu rămâie nici o îndoială că sunt un revoltat, pe stradă purtam un ciomag care și astăzi, când mă gândesc la dânsul, îmi impune respectul. Vrasăzică făceam și eu parte „din armata lui Gherea“...

A venit apoi maturitatea și cu dânsa s'au arătat și grijile vieții — adevăratele griji — care m'au silit să părăsesc acest oraș fermecător. Și iarăș, parcă a fost ieri. Mă văd trist și plin de durere, în trenul care mă ducea fără voie cătră un oraș din Moldova de jos. Eram sigur că nu voiu putea trăi afară din târgul meu, unde cunoșteam fiecare piatră și unde fiecare casă îmi era un prietin. Și pe când trenul străbătea șesul Siretului, eu pierdeam orice entuziasm pentru viață. Și totuș, de atunci au trecut douăzeci de ani și, dacă până acuma vechiul municipiu n'a fost cu totul uitat, rana de mult s'a cicatrizat...

Dar astăzi, ce au devenit Iașii? Asupra acestui

târg s'a abătut nenorocirea... o nenorocire cum n'a cunoscut alta, măcar că în trecutul lui se pot ceti pagini foarte dureroase. Mizeria neagră rânjește aici ca la dânsa acasă, iar moartea, ca un Proteu, încearcă sub mii de forme să răpue și pe cei care au văzut aici lumina vieții și pe cei care s'au aruncat asupra lui cu puterea unui blestem. Grădinile, frumoasele lui grădini, s'au prefăcut în latrine, iar vermina — o amintire reală pe care aliatul nostru ne-a lăsat sub forma ei cea mai specifică — mișună aproape pretutindeni. De când guvernul nefast și-a luat aici reședința, un singur așezământ a înflorit: cimitirul „Eternitatea“. Și zilele trec negre una după alta, iar mulțimea crucilor proaspete se revarsă tot mai mult înspre „Valea Plângerii“ mărind cetatea morților...

Dintre cunoscuți... dintre prietini, câți vor mai fi oare în viață?

Câți vor fi dispărut...

Mai trăești tu, scumpă mamă, ori te-ai stâns de durere și suferință?

19 Ienuarie 1918.

II

Curioși oameni sunt și Ieșenii! Vorbesc bine înțeles au de locuitorii aborigeni ai străvechiului municipiu, ei de acei care ș-au însușit acest nume în chip silnic, cu totul vremelnic, și pe care surprinderile idealului național i-au făcut să-și părăsească așezările lor comode de pe țărmurile Dâmboviței, pentru niște odăițe strâmte și meschine pe malul Bahluului. Aduși aici de frică, de sfânta frică, acest sentiment trebuie să fi fost foarte puternic, dacă nici până astăzi ei nu și-au venit în fire. Zadarnic li s'au spus adevărul; zadarnic a trecut vremea un an și jumătate: sentimentele cu care au fugit din București alcătuesc încă și acuma tonalitatea lor sufletească. De aceea, când vreun locuitor din teritoriul ocupat își

face apariția în vechea capitală a Moldovei, mușafirii nepoftiți ai Iașilor se uită la el ca la un exemplar ciudat, aproape unic. Iar în manifestările lor, parcă s'au sătuit: aceleași vorbe, ba chiar aceleași gesturi...

Redau un specimen de dialog cu unul din grupa pomenită. Întăiu, semne de bucurie pentru întâlnirea neașteptată, apoi, uitându-se cu atenție la figura mea :

— Ești slab...

— Se poate.

— Și cam palid...

— De oboseală.

El uitându-se la obrazul meu, în reflexul luminii :

— Da, da... ești galben... foarte galben.

— Într'adevăr... mi se pare că nu mă simt tocmai bine.

— Și te văd cam prost îmbrăcat.

— Ca întotdeauna...

— A ! nu, nu ! Din contra... Vrasăzică ați dus-o rău...

— Dacă zici dumneata...

Dar n'apuc bine să mă despart de convorbitorul meu și mă oprește altul, din a doua categorie.

— Urmează iarăși semne de mulțămire, apoi :

— A, dar știi că ești gras ?

— Se poate.

Uitându-se la obrazul meu în reflexul luminii :

— Da, da... și încă gras bine...

— Intr'adevăr.. nu mă simt rău.

— Și... te văd bine îmbrăcat.

— Ca de obicei.

— Aș, de unde ? Chiar galant...

— Doar am venit în orașul meu.

Apoi amicul, scoborînd privirea spre picioare :

— Și uite... uite... și ghetete. Sunt cu tălpile de lemn ?

— Nu... privește ! (Aici ridic un picior).

— Intr'adevăr... ciudat, vasăzică n'ați dus-o rău ?

— Nu prea...

— Atunci... foarte bine !

N'apuc să fac câțiva pași, și altul, din nou :

— Ești slab...

Și așa mai departe...

Atitudinea mea față de dezastrofili, (cuvântul nu-i al meu) e înțeleasă de la sine. Oricare au fost înainte legăturile mele cu dâșii, astăzi nu-i văd, nu-i cunosc. E vorba bine înțeles de

acei care au împins țara la ruină știind că numai așa își fac afacerile lor particulare. Asupra acestui lucru nu m'am gândit mai înainte, dar la Iași, când mi-a apărut în față primul patriot de proveniență rusească, atitudinea mea a urmat în chip cu totul spontan. Datoresc cel puțin atâta manifestație cetățenească pentru niște oameni care, prin politica lor interesată, au ingenuunchiat o țară și au sângerat un popor. Unul din ei, un credincios client de meserie, mă vede. Trece strada exprimându-și oare care bucurie. Dar imediat se convinge că n'are de loc pentru ce să se veselească. A doua zi, când ne-am întâlnit din nou, am trecut unul pe lângă altul ca doi necunoscuți.

S'a spus de multe ori că Românii nu sunt în stare să facă o revoluție. Nu este adevărat! Oligarhii de la Iași au conspirat în taină și au făcut o teribilă revoluție. Ea a fost începută la București, dar nevoiți de aici să-și ia iute tălpășița, punctul ei culminant numai Iașii l-au văzut. Mai întăim au adus o armată străină în țară, cu care au crezut că-și vor face trebile de minune.

Aici însă s'au înșelat. Numai aici. Totuș, au izbutit să puie mâna pe Moldova. Și după ce, cu ajutorul tovarășilor lor, au dezarmat populația, i-au strigat: „Mânile în sus!“ Atunci i-au luat cu ușurință pâinea, carnea, vinul, zaharul, spunându-i — făcându-și din ochi: „Le trimetem pe front pentru copiii voștri.“ Dar copiilor noștri le-au dat pe front scoverzi de mămligă amestecate cu terciu, iar carnea, vinul, untul și celelalte le-au mâncat ei ori le-au vândut prin mijlocitori aceleiași populații, cu prețuri însutite însă. Apoi oligarhii au făcut cunoscut mulțimii înspăimântate: „Cine îndrăznește să cârtească împotriva noastră, va fi împușcat“. Și de la Dorohoiu până la Focșani, au stabilit 32 de tribunale marțiale care judecau, închideau și împușcau. Ne mai protestând nimeni, au pus mâna pe bugetul statului și l-au împărțit între dâșii. Dar banii s'au isprăvit iute și atunci au împrumutat cu nemiluita, cu camătă mare. Fiind siguri că teroarea produce efectul dorit, s'au pus pe chefuri sardana-palice. Cu cât jos suferința era mai mare, cu cât moartea sub formele cele mai hâde secera tot mai multe vieți omenești, cu atâta veselie lor se schimba în orgii, care aminteau timpurile de decădere antică. Iar poporul, când vedea pe

vreun oligarh cu fața rubicondă a lui Vitellius, tremura de frică. Dar de la Siret veneau din când în când șvonuri neliniștitoare. O parte din ei, cei mai imbecili, au rupt-o la fugă, uitându-se mereu înapoi. Cu geamantanele pline de cecuri și de bilete de bancă au fugit voinicește, până au ajuns unii la Paris, alții la Londra, alții prin alte locuri necunoscute. Iar de aici, ca să arăte că-s patrioți, au dat o telegramă soldaților din Moldova : „Muriți până la unul !” Dar și ceilalți, rămași pe loc, au început să se gândească, dacă n'ar fi bine să-și mute veselia într'o regiune mai sigură, căci noaptea visau apă mare, și asta însemna... Siretul. Atunci s'au gândit la Mesopotamia, pe unde curge Fison, Gihon, Tigru și Eufrat. Fiindcă banii erau pe sfârșit și drumul cam lung, s'au rugat iarăș de cămătari. Un miliard, două... trei... n'au mai ținut socoteală. De plătit, vor plăti alții... Până atunci... în Mesopotamia !.. Iar ca să fie siguri pe drum... armată înainte, armată îndărăt...

Și acum, stau de multe ori și mă întreb : cum

vom putea să-i aducem pe acești revoluționari la
simțul realității ?

Prin ce mijloace ?

O, Marat, Marat, mare om ai fost ! Abia acum
încep să înțeleg cuvântul tău...

POST-SCRIPTUM

O scrisoare... fără răspuns

Stimate Domnule C.....

Cred că vă amintiți discuția pe care am avut-o amândoi în Septembrie 1916, deși a trecut multă vreme de atunci și mari evenimente ne-au copleșit.

Venise vorba de războiul nostru și de sfârșitul lui din punct de vedere militar. D-voastră susțineai că nenorocirile grele care ne lovise se vor înturna astfel, încât la 1 Maiu 1917, armata română va fi la Sofia. Eu m'am arătat neîncrezător. Mi-ai oferit atunci un pariu pe care l-am primit.

Condițiile lui erau:

Dacă dorința D-voastră se împlinește, și la 1 Maiu 1917, armata română se găsește la Sofia, eu pierzând, să fiu obligat să scriu și să public un volum de literatură. Dacă însă teama mea s'ar realiza, și la acea dată armata română nu s'ar găsi în capitala Bulgariei, o parte din obligația mea să rămâne aceiaș — adică să scriu pomenitul volum — iar D-voastră să-l tipăriți,

Imi amintesc cu adevărată plăcere raționamentul cu care ați motivat prinsoarea ce-mi propuseseși. D-voastră ați spus atunci:

„În orice caz, eu sunt în folos. Dacă câștig, literatura română va dobândi un volum, și eu voi rămâne mulțămît. Dacă pierd, ofer eu un volum literaturii române și voi fi și mai mulțămît“.

Vă mărturisesc că, fără nici un amestec lă-luralnic ori egoist, argumentarea D-voastră m'a impresionat atunci, lucru pe care l-am comunicat chiar îndată unui bun prieten al meu care întâmplător e și al D-voastră. Raționamentul formulat așa, dovedea însușiri alese din partea unui reprezentant al păturii noastre conducătoare, pe care — lucru e cunoscut — n'o prea interesează afacerile literare.

Pentru mine însă, modul D-voastră de vedere era cu deosebire măgulitor.

Din nenorocire însă, dorința D-voastră nu s'a împlinit. Să mă credeși că aș fi preferat să fi pierdut eu — nu numai pariul cu D-voastră, dar și alte o sută mai grele — și să fi câștigat fără în toate domeniile ei. Dar lucrul nu depindea nici de dorința mea, nici de voința D-voastră; evenimentele s'au succedat așa, după cum o fatalitate istorică le-a dat impulsul inițial.

Dar, cu toate greutatele mele, eu n'am uitat că contractasem o obligație morală față de D-voastră și, când v'am întâlnit la Iași, întâia oară după eveniment, am fost cam jenat că nu v'am putut anunța împlinirea ei. Astăzi însă, am plăcerea să vă aduc la cunoștință că sunt în măsură s'o lichidez: volumul de literatură este gata și așteaptă numai tiparul.

Anunțându-vă aceasta, am spus că sunt vesel și lucrul e prea adevărat. Căci dacă aprecierea pe care o făceați în acea zi tristă de Septembrie, asupra literaturii române în genere și a umilei mele îndeletniciri în special, m'a mișcat atunci, astăzi — nu vreau să v'ascund — ea îmi produce o adevărată mulțămire, pentru care vă rog, Stimate Domnule C..... să primiți expresiunea recunoștinței mele.

Acest volum fiind însă rezultatul unei obligații morale și deci apartința lui primind oarecum un îmbold din afară, un scrupul de conștiință mă neliniștea: valoarea lui literară. Întrucât șineam însă ca concursul pe care D-voastră îl veți da cu această ocazie literaturii române să nu fie zadarnic, am căutat să mă edific asupra problemei. Autocritica mea, multă — puțină cât o am, mă sfătuește să fiu liniștit: volumul nu e mai rău decât celelalte.

*Mi-am amintit atunci că e posibil să mă gă-
sesc chiar în bună tovărășie — căci exemplul
lui Verdi — toute proportion gardée — e de
natură să-mi dea puțin curaj: Aida, operă co-
mandată și prezentată la dată fixă, este una
din capodoperele lui. Natural, exemplul marelui
compozitor italian, în ce mă privește, luați-l,
vă rog, cum grano salis...*

*Ajungând la capătul acestei scrisori — și
așa prea lungă — nu pot să nu-mi amintesc
figura amicului nostru Șuculescu, garantul exe-
cutiv al obligațiilor noastre, dispărut atât de
iute. S'a stâns, sărmanul, în Moldova, în acea
iarnă teribilă, și moartea lui este o pierdere,
pentru noi toți...*

*Terminând, vă rog primiți, Stimate Domnule
C..... odată cu cordialele mele salutări și expre-
siunea mulțămirilor mele anticipate ¹⁾.*

D. D. PATRAȘCANU

Bulevardul Maria, 57.

1919 Aprilie 27.

1) Scrisoarea de mai sus era menită să fie prefata
acestui volum. În ziua de 29 Aprilie 1919, + două zile
numai după înmânarea ei — întâlnindu-mă cu D-I C..... a
recunoscut și validitatea prinsoarei și obligația executării
ei. Rămăsese atunci ca D-I C..... să-mi facă răspunsul în
scris. Acest răspuns n'a venit însă nici până astăzi. De
aceia, scrisoarea n'a mai apărut ca prefată. Am publicat-o,
căci este și ea un document al vremii.

VERIFICAT
2017

CUPRINSUL

	Pag.
Prolog : In București	VII
Domnu Nae	17
Popa Trăsnea	29
Five-o'clock	45
Curcanul	63
Frica lui Gogu Tăsică	79
Jalnica tragodie a Căpitanului Pontbriant.	97
La Domnu Nae	119
Filologie	135
Un Gambetta travestiit	155
Epilog : Iași	177
Post-scriptum : O scrisoare fără răspuns	195

VERIFICAT
2007

